

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ	3
ԳՆԱԾԻ ՎԱՐՔԱԳԻԾԸ	5
<i>Ընդհանուր միտումներ</i>	5
<i>Գնաճն ըստ ապրանքների և ծառայությունների խմբերի, բնականոն գնաճ</i>	5
<i>Ներմուծման գներ</i>	7
<i>Գների այլ ինդեքսներ</i>	7
<i>Գնաճի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն</i>	8
<i>Գնաճը ԱՊՀ երկրներում</i>	10
ՀԱՄԱԽԱՌՆ ՊԱՅԱՆՋԱՐԿԸ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ	12
<i>Դրամավարկային քաղաքականություն</i>	12
<i>Հարկաբյուջետային քաղաքականություն</i>	15
<i>Արտաքին հատված</i>	19
<i>Իրական հատված</i>	22
ՀԱՄԱԽԱՌՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ	24
<i>Տնտեսության ճյուղային զարգացումները</i>	24
<i>Աշխատանքի շուկա</i>	25
<i>Զուտ անուղղակի հարկեր</i>	25
ՍՂԱԾԻ ՍՊԱՍՈՒՄՆԵՐԸ 2004 ԹՎԱԿԱՆԻ 2-ՐԴ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ	26

ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Նախորդ երեք տարիներին արձանագրված իրական ՀՆԱ աճի տեմպերի արագացման միտումները (2001 թ.՝ 9.6%, 2002 թ.՝ 12.9% և 2003 թ.՝ 13.9%), որոնք ինչ-որ չափով կրճատեցին իրական ՀՆԱ-ի պոտենցիալ և փաստացի մակարդակների տարբերությունը, ենթադրում էին 2004 թվականին տնտեսական աճի տեմպերի նվազում, ինչի արդյունքում կիսամյակի համար կանխատեսվել էր վերջինիս 8% մակարդակ՝ տարեկան 7%-ի պայմաններում: Սպառողական գների ընդհանուր մակարդակի աճը ծրագրվել էր տարվա կտրվածքով մինչև 3%, իսկ կիսամյակի վերջի դրությամբ, նախորդ տարվա համեմատությամբ՝ մինչև 5.2%: Նախորդ տարիներին արձանագրված եկամուտների աճի պայմաններում ՀՀ կենտրոնական բանկը 2004 թվականի համար չփոխեց գնաճի՝ տարեվերջի դրությամբ մինչև 3% ծրագրային մակարդակը՝ նախապատվությունը տալով ձեռք բերված մակրոտնտեսական կայունության և գնաճի ցածր մակարդակի սպասումների պահպանմանը: Առավել ևս, նախորդ տարի սպառողական գների ընդհանուր մակարդակի 8.6% աճի արձանագրումը (հիմնականում պայմանավորված միջազգային շուկաներում ցորենի գնի կտրուկ բարձրացման հետևանքով Հայաստանի Հանրապետությունում հացամթերքի գների մոտ 31% աճով), նպաստել է գնաճի ցածր մակարդակի ձևավորմանը:

2004 թվականի առաջին կիսամյակում գրանցվեց իրական ՀՆԱ-ի 9.2% աճ, իսկ կիսամյակի վերջում, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատությամբ՝ սպառողական գների 4.5% աճ: Մակրոտնտեսական այս երկու հիմնական ցուցանիշների վրա տնտեսության տարբեր հատվածներ ունեցել են հետևյալ ազդեցությունը:

Հարկաբյուջետային հատվածը կիսամյակի ընթացքում ամբողջական պահանջարկի վրա ունեցել է զսպողական ազդեցություն, որի հիմնական պատճառը ծախսային որոշ հոդվածների գծով առաջացած խնայողություններն են: Վերջինիս հետևանքով, թեև առանց դրամաշնորհների, պետբյուջեի եկամուտներն աճել են 19.7%-ով, ծախսերի մակարդակը՝ ընդամենը 4.3%-ով:

Մասնավոր հատվածում շարունակվել են նախորդ տարիներին արձանագրված ծախսումների աճի բարձր տեմպերը՝ գերազանցելով դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի կանխատեսումները: Մասնավորապես, բավականին բարձր՝ մոտ 7.5% աճ է գրանցվել մասնավոր հատվածի սպառման ցուցանիշում, որն էլ ուղեկցվել է կապիտալ ներդրումների նույնպես բարձր՝ 15.6% աճի միտումներով:

Մասնավոր հատվածում ծախսումների նման վարքագիծը պայանավորել է արտաքին հատվածում տեղի ունեցած զարգացումները: Մասնավորապես, արտահանման մոտ 42% աճը (առանց «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» հոդվածի) և արտերկրից գործոնային եկամուտների ու մասնավոր տրանսֆերտների զգալի ներհոսքը¹ խթանել են ծախսումների մակարդակը: Վերջինս իր հերթին նպաստել է ներմուծման մոտ 16% աճին (առանց «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» հոդվածի): Այնուհանդերձ, կիսամյակում արտարժույթի առաջարկը գերազանցել է պահանջարկը, և ՀՀ ԿԲ զուտ արտաքին ակտիվների փոփոխության պայմաններում, նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատությամբ, գրանցվել է փոխարժեքի միջինը 5.1% արժեքավորում:

Ամբողջական առաջարկի ձևավորման գործընթացը որոշ չափով տարբերվել է նախորդ երկու տարիների վարքագծից: Մասնավորապես, արդյունաբերության և շինարարության ճյուղերում նախորդ տարվա աճի բարձր տեմպերը՝ համապատասխանաբար 15.4% և 44.4%, ունեցել են նվազման միտումներ և կազմել 4.5%

¹ Բանկային համակարգով ֆիզիկական անձանց կողմից արտերկրներից ստացված զուտ փոխանցումներն առաջին կիսամյակում ավելացել են 25.1%-ով՝ կազմելով 91.7 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ ոչ առևտրային բնույթի զուտ փոխանցումները կազմել են մոտ 170 մլն ԱՄՆ դոլար:

և 12.1%: Փոխարենը, նախորդ տարվա համեմատ (9.9%) աճի ավելի բարձր տեմպ է գրանցվել ծառայությունների ոլորտում՝ 18.6%, որն էլ էական ազդեցություն է ունեցել իրական ՀՆԱ աճի ձևավորված ցուցանիշում: Հարկ է նշել, որ ամբողջական պահանջարկի և ամբողջական առաջարկի կառուցվածքային տարրերի վերլուծությունը վկայում է, որ ամբողջական պահանջարկը պայմանավորող գործոններն առավել մեծ ազդեցություն են ունեցել տնտեսական ակտիվության ձևավորված մակարդակի վրա և նույնիսկ որոշ չափով պայմանավորել են ամբողջական առաջարկի կառուցվածքը:

ՀՀ կենտրոնական բանկին 2004 թվականի առաջին կիսամյակում հաջողվել է իրականացնել գնաճի, ինչպես նաև իրացվելիության կառավարման համար ընտրված ռազմավարության սկզբունքները: Մասնավորապես, դրամային զանգվածի և փողի բազայի (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ) 9.7% և 11.4% աճն ուղեկցվել է տնտեսական աճի կանխատեսված մակարդակի գերազանցմամբ և, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատությամբ, սպառողական գների ինդեքսի՝ կանխատեսվածից 0.7 տոկոսային կետով ավելի ցածր՝ 4.5% աճով: Դրամավարկային քաղաքականության իրականացման գործընթացը նպաստել է նաև տոկոսադրույքների շարունակական նվազեցմանը, ինչի արդյունքում պետական պարտատոմսերի առաջնային տեղաբաշխման միջին տոկոսադրույքը նվազել է մոտ 4.4 տոկոսային կետով, իսկ ՀՀ ԿԲ ռեպո գործառնությունների տոկոսադրույքը՝ 1 տոկոսային կետով:

ԳՆԱՃԻ ՎԱՐՔԱԳԻԾԸ

Ընդհանուր միտումներ

2004 թվականի համար ՀՀ ԿԲ կողմից ծրագրվել է մինչև 3% գնաճ: Համաձայն դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի՝ 2004 թվականի առաջին կիսամյակում գների մակարդակը պետք է աճեր առավելագույնս 5.2%-ով:

Առաջին կիսամյակում գնաճը կազմել է 4.5%: Ընդ որում, առաջին և երկրորդ եռամսյակներում արձանագրվել է 2.2% գնաճ՝ ծրագրված առավելագույն՝ 2.7% և 2.4% մակարդակների փոխարեն:

Գնաճի փաստացի մակարդակի շեղումը ծրագրայինից հիմնականում բացատրվում է այն հանգամանքով, որ ի տարբերություն նախորդ երկու տարիների, 2004 թ. առաջին կիսամյակում գյուղատնտեսական որոշ ապրանքների գների անկում է արձանագրվել: Գյուղմթերքների իրացման գների ինդեքսը կազմել է 102.5%, 2002-2003 թվականների համապատասխանաբար 105.0%-ի և 105.3%-ի փոխարեն: Գյուղմթերքների իրացման գների համեմատաբար ցածր մակարդակը հիմնականում պայմանավորվել է այն հանգամանքով, որ ի տարբերություն նախորդ երկու տարիների, այս տարի վեգետացիոն շրջանը ժամանակին է վերսկսվել, և արդեն առաջին կիսամյակի տվյալներով գյուղատնտեսության համախառն թողարկման աճը կազմել է 6.8%՝ մինչդեռ 2002-2003 թվականների առաջին կիսամյակներին ճյուղի թողարկման աճը կազմել է համապատասխանաբար -0.1% և 3.1%:

Գնաճն ըստ ապրանքների և ծառայությունների խմբերի, բնականոն գնաճ

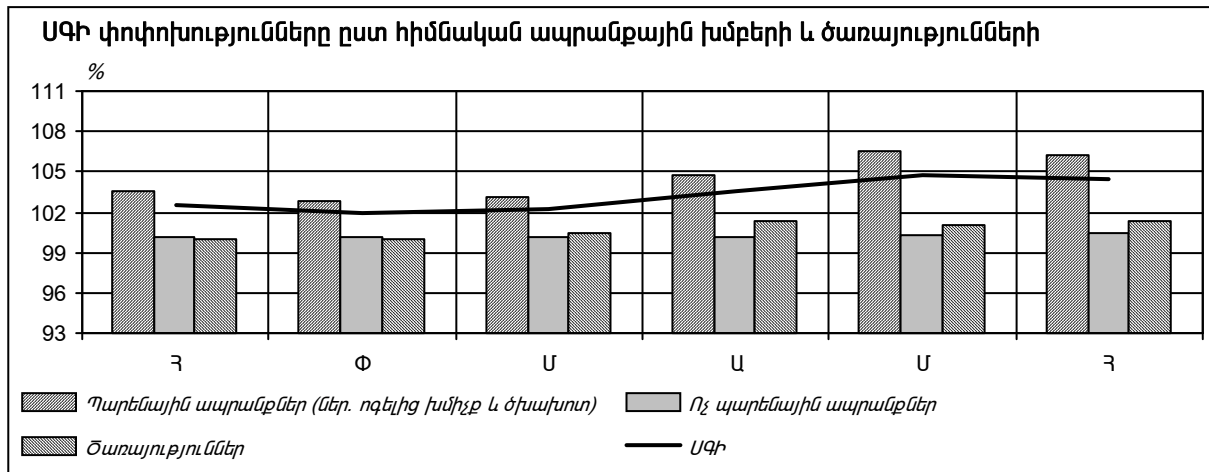
2004 թ. հունվարից սկսած՝ ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայությունը, ըստ ՍԳԻ հաշվարկման նոր մեթոդաբանության, որպես բազիսային ժամանակաշրջան ընդունում է 2002 թվականը և սպառողական գների ինդեքսի հաշվարկը կատարում 2002 թվականի միջին տարեկան գների համեմատությամբ, իսկ որպես կշիռներ ընդունվում են տնային տնտեսությունների եկամուտների և ծախսերի 2002 թվականին իրականացված հետազոտության արդյունքների հիման վրա հաշվարկված սպառողական զամբյուղի ապրանքների և ծառայությունների տեսակարար կշիռները: Երկարաժամկետ միջակայքում համադրումներ ապահովելու նպատակով սպառողական զամբյուղի կազմը և կառուցվածքը ընդունվում է անփոփոխ՝ առնվազն 3-5 տարվա համար:

2004 թ. առաջին կիսամյակում գրանցված 4.5% գնաճը 2.3 տոկոսային կետով ցածր է նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշից (6.8 %): Գնաճը հիմնականում պայմանավորված է պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների աճով՝ 6.2%, ինչը նպաստել է գնաճի ցուցանիշի ձևավորմանը 4.1 տոկոսային կետով: Ծառայությունների սակագների և ոչ պարենային ապրանքների գների աճը կազմել է 1.4% և 0.5%՝ գնաճի ցուցանիշի ձևավորմանը նպաստելով համապատասխանաբար 0.3 և 0.1 տոկոսային կետերով:

Պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների 6.2% աճը հիմնականում պայմանավորվել է «Միրգ» (42.7%), «Ձկնամթերք» (28.8%), «Բանջարեղեն և կարտոֆիլ» (12.7%), «Մսամթերք» (12.6%), և «Կաթնամթերք» (7.1%) ապրանքախմբերի գների աճով, որոնք նպաստել են պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների բարձրացմանը համապատասխանաբար 2.2, 1.3, 2.0, 0.5 և 0.5 տոկոսային կետերով:

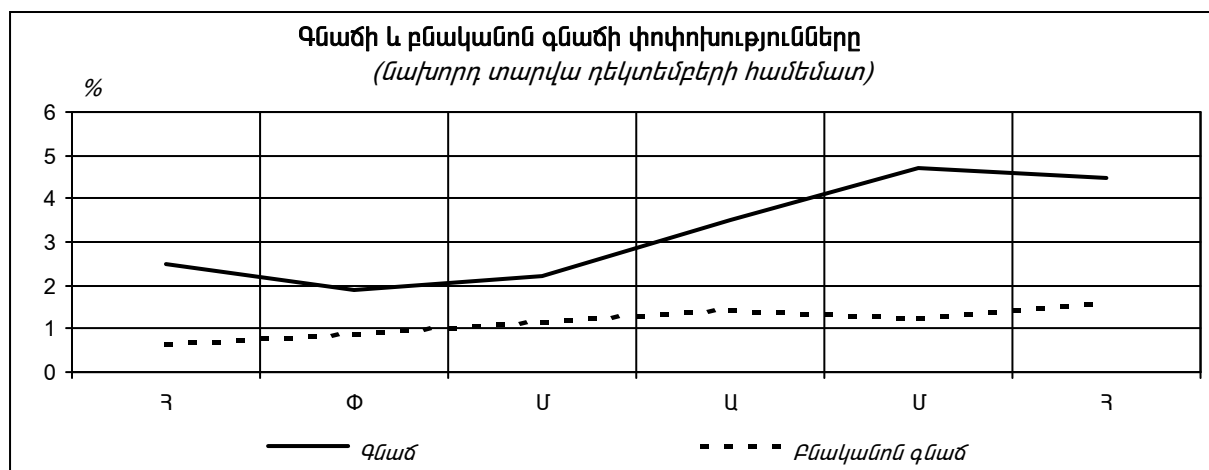
Միաժամանակ, 2004 թ. հունվար-հունիս ամիսներին պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գները, նախորդ տարվա համեմատությամբ, ավելացել են 10.7%-ով, ինչը 6.9 տոկոսային կետով բարձր է նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշից: Պարենային ապրանքների գների նման աճը հիմնականում պայմանավորվել է հացամթերքի (31.4%), մսամթերքի (12.8%), կենդանական և բուսական յուղի (9.7%) գների աճով, որոնք նպաստել

են գնաճին համապատասխանաբար 8.7, 2.1 և 0.8 տոկոսային կետերով: Ոչ պարենային ապրանքների գներն աճել են 0.6%-ով, իսկ ծառայությունների սակագները՝ 2.0%-ով: 2004 թվականի առաջին կիսամյակում գների ընդհանուր մակարդակը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ, ավելացել է 7.6%-ով, իսկ հունիսին, նախորդ տարվա նույն ամսվա համեմատությամբ՝ 6.2%-ով:

Գների բնականոն փոփոխությունների գնահատումն էական ազդեցություն է թողնում դրամավարկային քաղաքականության իրականացման վրա՝ ապահովելով գնաճի ծրագրված տարեկան ցուցանիշի մակարդակը: 2004 թվականի հունիսից ՀՀ կենտրոնական բանկը, որպես բնականոն գնաճի պաշտոնական ցուցանիշ, հրապարակում է 15% հատած միջինի մեթոդով հաշվարկված ցուցանիշը²: Ասենք՝ առաջին կիսամյակում բնականոն գնաճի 1.63% մակարդակը պայմանավորվել է հիմնականում «Կարտոֆիլ» (14.8%) և «Չանախ» պանիր (11.7%) ապրանքատեսակների գների աճով, որոնք ապահովել են գնաճի համապատասխանաբար 0.5 և 0.2 տոկոսային կետերով:

2004 թ. առաջին կիսամյակում բնականոն գնաճը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ, կազմել է 5.6%՝ հիմնականում պայմանավորված «Հաց 1-ին տեսակի» (1.0 տոկոսային կետ), «Տավարի միս» (0.7 տոկոսային կետ), «Ձուլ» (0.5 տոկոսային կետ), «Կարագ» (0.5 տոկոսային կետ), «Հավի բուրդ» (0.3 տոկոսային կետ) և «Չանախ» պանիր (0.2 տոկոսային կետ) ապրանքատեսակների գների աճով: Իսկ հունիսին, նախորդ տարվա նույն ամսվա համեմատ, բնականոն գնաճը կազմել է 5.4%:

² Ցուցանիշի հաշվարկման մեթոդաբանությունը ներկայացված է «ՀՀ կենտրոնական բանկի բանբեր» (2004 թ. 1-ին եռամսյակ) պարբերականում:

Ներմուծման գներ

2004 թվականի առաջին կիսամյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, ներմուծման դոլարային գների աճը կազմել է 7.6%, այդ թվում՝ գնաճի վրա ազդող ապրանքախմբերի (սպառողական, հումքային և բենզին) ներմուծման դոլարային գների աճը՝ 10.1%:

Մասնավորապես ավելացել է նավթամթերքի գինը (17.9%-ով)՝ պայմանավորված համաշխարհային շուկայում նավթամթերքի պահանջարկի և առաջարկի անհամապատասխանությամբ, որն առաջացել է զարգացող խոշոր երկրներում պահանջարկի աճի պատճառով:

Մյուս հիմնական տարրը սպառողական ապրանքների ներմուծման գների աճն է, որը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, կազմել է 10.0%: Ընդ որում, գործընկեր երկրների՝ միջին կշռված գնաճի մասնակցությունը 2004 թվականի առաջին կիսամյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, կազմել է 4.9 տոկոսային կետ, ինչը զգալիորեն փոքր է 1996-2003 թվականների նույն ժամանակահատվածների գրանցված միջին ցուցանիշից (11.9 տոկոսային կետ): 2003 թվականից սկսած նկատվել է գործընկեր երկրների՝ կշռված անվանական փոխարժեքի արժեքավորում, որի ազդեցությունը 2004 թվականի առաջին կիսամյակում կազմել է 4.4 տոկոսային կետ, մինչդեռ նախորդ տարիներին գրանցվել էր 7.2 տոկոսային կետով միջին արժեզրկում: Նման արժեքավորումն ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ գրեթե բոլոր գործընկեր երկրների արժույթների փոխարժեքների արժեքավորման հետևանք է: Եվրոյի, շվեյցարական ֆրանկի և ֆունտ ստեռլինգի արժեքավորման ազդեցությունը սպառողական ապրանքների ներմուծման դոլարային գների վրա կազմել է 2.7 տոկոսային կետ: Մեծ ազդեցություն է ունեցել նաև ռուսական ռուբլու և թուրքական լիրայի արժեքավորումը, որոնց ազդեցությունը 2004 թվականի առաջին կիսամյակում կազմել է համապատասխանաբար 1.5 և 0.6 տոկոսային կետ:

Միջանկյալ սպառման ապրանքների (հումք, նյութեր) ներմուծման գների աճը 2004 թվականի առաջին կիսամյակում, նախորդ տարվա առաջին կեսի համեմատությամբ, կազմել է 7.3%՝ պայմանավորված միջազգային ապրանքահումքային բորսաներում գրանցված գների (մասնավորապես ցորենի և մետաղների) աճով:

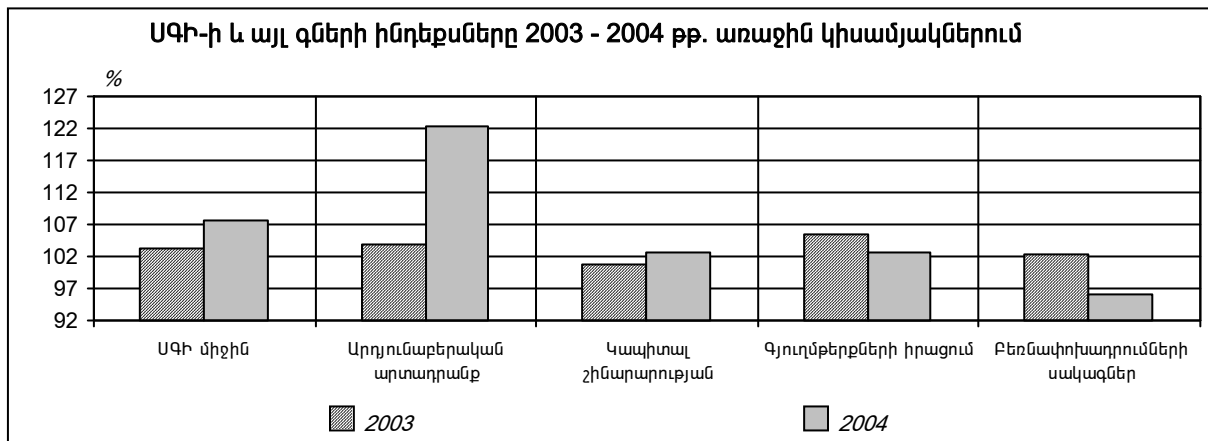
Անվանական միջին փոխարժեքը 2004 թվականի առաջին կիսամյակում արժեքավորվել է 4.8%-ով, ինչի հետևանքով վերջինիս և գնաճի վրա ազդող ներմուծման դոլարային գների 10.1% աճի արդյունքում ներմուծման դրամային գներն աճել են ընդամենը 4.7%-ով:

Գների այլ ինդեքսներ

Հայաստանի Հանրապետությունում արտադրված ապրանքների և ծառայությունների գների մակարդակը բնութագրող ՀՆԱ դեֆլատորը 2004 թ. հունվար-հունիս ամիսներին, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, աճել է 6.2%-ով՝ ծրագրով նախատեսված 4.0%-ի փոխարեն: Դեֆլատորի նման մակարդակի ձևավորմանը հիմնականում նպաստել է արդյունաբերական արտադրանքի գների ինդեքսի 22.4% աճը: Դա էլ իր հերթին պայմանավորված է հիմնականում գունավոր մետալուրգիայի և սննդի արդյունաբերության ոլորտներում արձանագրված գների համապատասխանաբար 80.7% և 24.2% աճով: Ընդ որում, գունավոր մետալուրգիայի ոլորտում արձանագրված գնաճը միջազգային շուկայում մետաղների գների աճի արդյունք է, իսկ սննդի արդյունաբերության ճյուղի գնաճը՝ ներքին և արտաքին պահանջարկի աճի:

Հունվար - հունիսին արձանագրվել է գյուղմթերքների իրացման գների 2.5% աճ՝ նախորդ տարվա 5.3%-ի փոխարեն: Նշենք, որ նախորդ տարվա առաջին կիսամյակում գյուղմթերքների իրացման բարձր գնաճը բերքի ուշացմամբ էր պայմանավորված:

2004 թ. առաջին կիսամյակում 3.9%-ով նվազել են բեռնափոխադրումների սակագները՝ պայմանավորված երկաթուղային և խողովակաշարային տրանսպորտով բեռնափոխադրումների սակագների նվազմամբ, իսկ շինարարության գների ինդեքսը ավելացել է 2.5%-ով (նախորդ տարի՝ 0.8%-ով):

Գնաճի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն

Սպառողական գների ինդեքսի և առանձին ապրանքախմբերի ցուցանիշների տատանումներն ուսումնասիրվել են վիճակագրական վերլուծության մի քանի եղանակներով: Նախ՝ գնահատվել է տրենդի, սեզոնայնության և պատահական տարրի ազդեցությունը ՍԳԻ տատանումների վրա: Այնուհետև դիտարկվել են ՍԳԻ և համապատասխան ապրանքախմբերի լայնքի ցուցանիշները: Վերջում հաշվարկվել և համադրվել են ՍԳԻ ամսական թվային շարքերի միջին քառակուսային շեղումները:

Սպառողական գների ինդեքսի և սպառողական զամբյուղի առանձին ապրանքախմբերի գների ինդեքսների փոփոխությունների ուսումնասիրման և դրանց տատանումները պայմանավորող գործոնների բացահայտման նպատակով 2001 թ. հուլիսից մինչև 2004 թ. հունիսն ընկած ժամանակահատվածի համար տարանջատվել և գնահատվել է վիճակագրության տեսության մեջ ընդունված երեք բաղադրատարրերի (տրենդ, սեզոնայնություն և պատահական տարր) ազդեցությունը³:

Տրենդի ազդեցությունը գների փոփոխությունների վրա գրեթե բոլոր ապրանքախմբերում համեմատաբար փոքր է, ինչը նշանակում է, որ գների ամսական ինդեքսները տատանվել են որոշակի հաստատունի շուրջ: 2000 թ. հուլիս - 2003թ. հունիս և 2001 թ. հուլիս - 2004 թ. հունիս ժամանակահատվածների վերլուծությունների արդյունքները ցույց են տալիս, որ 2001 թ. հուլիս - 2004 թ. հունիս ժամանակահատվածում գրեթե բոլոր ապրանքախմբերում, ինչպես նաև ՍԳԻ-ում տրենդի բաղադրատարրը մեծացել է, մասնավորապես՝ «Հացամթերք» (10.6%-ից՝ 28.5%), «Բուժսպասարկում և դեղորայք» (3.0%-ից՝ 14.6%), «Տրանսպորտ և կապ» (1.0%-ից՝ 9.3%) և «Տնային գույք» (0.5%-ից՝ 7.5%) ապրանքախմբերում, ինչպես նաև ՍԳԻ-ում (1.9%-ից՝ 3.3%): Տրենդի տարրը նվազել է «Այլ մթերք» (12.7%-ից՝ 2.8%) և «Այլ ապրանքներ և ծառայություններ» (7.0%-ից՝ 0.04%) ապրանքախմբերում:

Մի շարք ապրանքախմբերի գների փոփոխություններում մեծացել է սեզոնային տատանումների ազդեցությունը: Ընդ որում, ինչպես միշտ, ամենաբարձր արժեքն ընդունել է «Միրգ և բանջարեղեն» ապրանքախմբում՝ 91.8% (90.0%-ի փոխարեն): Սեզոնայնության բաղադրատարրը զգալիորեն աճել է նաև «Հագուստ և կոշիկեղեն» (50.4%-ից՝ 78.1%), «Մսամթերք և ձկնամթերք» (62.1%-ից՝ 75.0%) և «Այլ մթերք» (32.6%-ից՝ 40.7%) ապրանքախմբերում:

ՍԳԻ սեզոնային բաղադրատարրը համադրելով 2000-2003 թթ. իրականացված մամնոփնակ վերլուծության արդյունքների հետ՝ նկատելի է, որ նա բարձրացել է ընդամենը 0.4 տոկոսային կետով և կազմել 81.4% (81.0%-ի փոխարեն), իսկ պատահական տարրի ազդեցությունը նվազել է 1.8 տոկոսային կետով և կազմել 15.3% (17.1%-ի փոխարեն):

³ Հաշվարկների մեթոդաբանությունը նկարագրվել է «Սղաճը Հայաստանի Հանրապետությունում. 1999 թ. 2-րդ կիսամյակ» պարբերականում:

Գների ամսական ինդեքսների տատանումները պայմանավորող բաղադրիչների տեսակարար կշիռները (2001 թ. հուլիս - 2004 թ. հունիս) (%)				
	Տրենդ ⁴	Սեզոնայ- նություն	Պատահական տարր	Ընդամենը
ՍԳԻ	3.3	81.4	15.3	100.0
1. Հացամթերք	28.5	27.2	44.3	100.0
2. Մսամթերք և ձկնամթերք	2.3	75.0	22.7	100.0
3. Կաթնամթերք և յուղեր	6.7	68.9	24.4	100.0
4. Միրգ և բանջարեղեն	1.3	91.8	6.9	100.0
5. Այլ մթերք	2.8	40.7	56.5	100.0
6. Ոչ ոգելից խմիչք	21.0	33.7	45.3	100.0
7. Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	2.9	43.8	53.3	100.0
8. Հագուստ և կոշիկեղեն	1.3	78.1	20.6	100.0
9. Բնակվարձ, էլեկտրաէներգիա, վառելիք	0.8	45.4	53.8	100.0
10. Տնային գույք	7.5	33.5	59.0	100.0
11. Բուժսպասարկում և դեղորայք	14.6	23.7	61.7	100.0
12. Տրանսպորտ և կապ	9.3	21.3	69.4	100.0
13. Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ	2.0	39.8	58.2	100.0
14. Այլ ապրանքներ և ծառայություններ	0.0	28.8	71.2	100.0

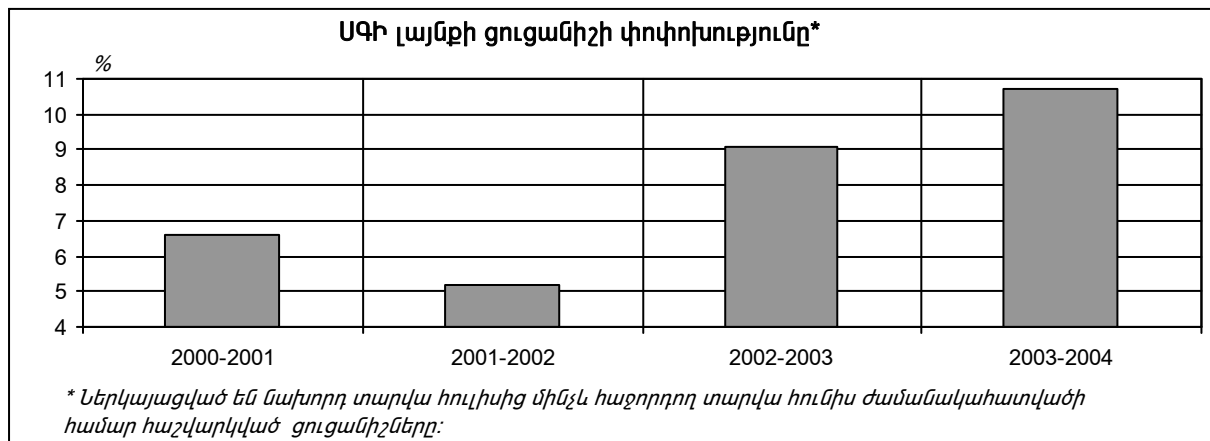
Վերը նշված ժամանակահատվածում նկատվել է նաև սեզոնային գործոնի ազդեցության թուլացում մասնավորապես «Տրանսպորտ և կապ» (38.6%-ից՝ 21.3%), «Բնակվարձ, էլեկտրաէներգիա, վառելիք» (65.0%-ից՝ 45.4%), «Կաթնամթերք և յուղեր» (84.1%-ից՝ 68.9%) և «Տնային գույք» (42.2%-ից՝ 33.5%) ապրանքախմբերում:

Սպառողական գների ինդեքսների տատանողականությունն ուսումնասիրվել է նաև որոշակի ժամանակահատվածում յուրաքանչյուր ապրանքախմբի ամսական գների ինդեքսների առավելագույն և նվազագույն արժեքների տարբերության (լայնք) և միջին քառակուսային շեղման ցուցանիշների օգնությամբ: Ինչպես երևում է ստորև ներկայացված աղյուսակից, սպառողական զամբյուղում մեծ տեսակարար կշիռ ունեցող հիմնական ապրանքախմբերից մի քանիսում գների ինդեքսների լայնքի ցուցանիշը բավականին բարձրացել է, իսկ մի քանիսում էլ, ընդհակառակը՝ նվազել: Այսպես, լայնքի ցուցանիշը ամենաշատն աճել է «Կաթնամթերք և յուղեր» (3.0-ից՝ 5.7) և «Ոգելից խմիչք և ծխախոտ» (1.0-ից՝ 3.1) ապրանքախմբերում և նվազել «Միրգ և բանջարեղեն» (66.6-ից՝ 52.6), «Մսամթերք և ձկնամթերք» (18.0-ից՝ 8.6), «Այլ մթերք», «Հագուստ և կոշիկեղեն» ապրանքախմբերում: Արդյունքում, ՍԳԻ լայնքի ցուցանիշը 2003 թ. հուլիսից մինչև 2004 թ. հունիսն ընկած ժամանակահատվածում 9.1-ից աճել է մինչև 10.7:

Գների ամսական ինդեքսների առավելագույն և նվազագույն մակարդակների տարբերությունները		
	2002 թ. հուլիս - 2003 թ. հունիս	2003 թ. հուլիս - 2004 թ. հունիս
ՍԳԻ	9.1	10.7
1. Հացամթերք	12.0	12.3
2. Մսամթերք և ձկնամթերք	18.0	8.6
3. Կաթնամթերք և յուղեր	3.0	5.7
4. Միրգ և բանջարեղեն	66.6	52.6
5. Այլ մթերք	13.8	8.7
6. Ոչ ոգելից խմիչք	0.8	2.3
7. Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	1.0	3.1
8. Հագուստ և կոշիկեղեն	3.1	0.6
9. Բնակվարձ, էլեկտրաէներգիա, վառելիք	1.8	2.8
10. Տնային գույք	0.5	0.5
11. Բուժսպասարկում և դեղորայք	1.3	1.7
12. Տրանսպորտ և կապ	2.7	2.4
13. Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ	1.2	1.1
14. Այլ ապրանքներ և ծառայություններ	0.9	0.9

⁴ 4-րդ, 10-րդ և 11-րդ ապրանքախմբերի տրենդը նվազող է, իսկ մնացած ապրանքախմբերինը՝ աճող:

2004 թ. առաջին կիսամյակում գնաճի ամսական ցուցանիշների միջին քառա-կուսային շեղումը կազմել է 1.12՝ 2003 թ. առաջին կիսամյակի 1.98-ի փոխարեն:

Գնաճը ԱՊՀ երկրներում

Ըստ ԱՊՀ միջպետական վիճակագրական կոմիտեի հրապարակած տվյալների՝ ԱՊՀ մյուս երկրների համեմատ ՍԳԻ ամենացածր մակարդակը գրանցվել է Վրաստանում, իսկ ամենաբարձրը՝ Բելառուսում՝ 2004 թ. հունիսին, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատությամբ, կազմելով համապատասխանաբար 99.1% և 108.3%:

2001 թ. հունիսից մինչև 2004 թ. հունիսն ընկած ժամանակահատվածում ԱՊՀ որոշ երկրների սպառողական գների ինդեքսների հիման վրա հաշվարկվել են մի քանի վիճակագրական ցուցանիշներ, որոնք բնութագրում են գների փոփոխությունների տատանողականությունը:

ԱՊՀ երկրների սպառողական գների ինդեքսները (%)					
Երկիր	Նախորդ տարվա համեմատ *			2004 թ. հունվար-հունիսը 2003 թ. հունվար-հունիսի համեմատ	2004 թ. հունիսը 2003 թ. դեկտեմբերի համեմատ
	2001	2002	2003		
Հայաստան	103.1	101.1	104.7	107.6	104.5
Ադրբեջան	101.5	102.8	102.2	106.0	100.3
Վրաստան	104.7	105.6	104.8	105.5	99.1
Բելառուս	161.1	142.6	128.4	120.8	108.3
Ղազախստան	108.4	105.9	106.4	106.6	102.5
Ղրղզստան	106.9	102.1	103.1	104.1	100.9
Մոլդովա	109.6	105.2	111.6	113.6	104.6
Ռուսաստան	118.6	115.1	112.0	110.4	106.2
Տաջիկստան	136.5	110.2	117.1	105.2	101.0
Ուկրաինա	112.0	100.8	105.2	107.4	104.3

** Հունվար -դեկտեմբերը՝ նախորդ տարվա հունվար-դեկտեմբերի համեմատ:*

Միջին երկրաչափական ցուցանիշը բնութագրում է տվյալ ժամանակահատվածում միջին ամսական գնաճը. համեմատաբար բարձր մակարդակ է գրանցվել Բելառուսում, Ռուսաստանում և Տաջիկստանում:

ԱՊՀ երկրներում ՍԳԻ տատանումների գործակիցները համեմատաբար փոքր են և վկայում են այն մասին, որ դրանք տատանվում են իրենց միջին արժեքին մոտ: Այնուամենայնիվ տատանումների գործակցի ամենաբարձր ցուցանիշները գրանցվել են Հայաստանում, ինչը հիմնականում պայմանավորված է ՍԳԻ բարձր սեզոնայնությամբ, ինչպես նաև Բելառուսում և Տաջիկստանում:

Միևնույն ժամանակ, ինչպես ցույց են տալիս ՍԳԻ-ների ժամանակային շարքերի երեք բաղադրատարրերի (տրենդ, սեզոնայնություն և պատահական տարր) վերլուծության արդյունքները, Տաջիկստանում, Մոլդովայում և Վրաստա-

նում բավականին մեծ է պատահական տարրի ազդեցությունը (համապատասխանաբար 55.3, 45.0 և 38.1%): Նշենք նաև, որ Ռուսաստանում, Հայաստանում և Ղազախստանում զգալի է գների սեզոնային տատանումների ազդեցությունը (համապատասխանաբար 86.6, 81.1 և 73.0%)⁵:

2001 թ. հուլիսից մինչև 2004 թ. հունիսը ԱՊՀ երկրների ՍԳԻ-ների (նախորդ ամսվա համեմատ) հիման վրա հաշվարկված մի քանի վիճակագրական բնութագրիչներ			
Երկիր	Միջին երկրաչափական	Լայնք (առավելագույն հանած նվազագույն)	Տատանումների գործակից (%)
Հայաստան	100.4	10.7	2.3
Ադրբեջան	100.2	5.5	0.9
Վրաստան	100.4	7.1	1.2
Բելառուս	102.2	5.9	1.3
Ղազախստան	100.5	1.9	0.4
Ղրղզստան	100.2	5.0	1.1
Մոլդովա	100.7	5.5	1.1
Ռուսաստան	101.0	3.5	0.6
Տաջիկստան	100.9	4.7	1.3
Ուկրաինա	100.3	3.7	1.0

ԱՊՀ երկրների միջպետական վիճակագրական կոմիտեի տվյալներով՝ 2004թ. հունվար-հունիսին ԱՊՀ երկրների ՀՆԱ-ն իրական արտահայտությամբ, նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ, աճել է միջինը 10%-ով: Հունվար-հունիս ամիսներին ՀՆԱ համեմատաբար բարձր իրական աճ է գրանցվել Ուկրաինայում (12.7%) և Տաջիկստանում (11.1%): Միաժամանակ արդյունաբերական արտադրանքի բարձր իրական աճ է գրանցվել Ուկրաինայում (15.9%), Ղրղզստանում (18.1%), Մոլդովայում (13.1%) և Բելառուսում (14.4%):

Գների ամսական ինդեքսների տատանումները բնութագրող գործոնները			
Երկիր	Տրենդ	Սեզոնայնություն	Պատահական տարր
Հայաստան	3.4	81.1	15.5
Ադրբեջան	0.0	69.9	30.1
Վրաստան	0.8	61.1	38.1
Բելառուս	22.2	58.6	19.2
Ղազախստան	1.0	73.0	26.0
Ղրղզստան	3.9	58.1	38.0
Մոլդովա	5.0	50.0	45.0
Ռուսաստան	1.2	86.6	12.2
Տաջիկստան	1.1	43.6	55.3
Ուկրաինա	11.7	57.0	31.3

⁵ Հաշվարկներն իրականացվել են 2001 թ. հուլիսից մինչև 2004 թ. հունիսն ընկած ժամանակահատվածի համար:

ՀԱՄԱԽԱՌՆ ՊԱՅՄԱՆՁԱՐԿԸ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

Դրամավարկային քաղաքականություն

ՀՀ կենտրոնական բանկի 2004 թվականի դրամավարկային քաղաքականությունը պայմանավորվել է նախորդ տարվա վերջին ամիսներին հացամթերքի գների էական բարձրացմամբ և տարեվերջին բյուջեի մեծածավալ ծախսումների արդյունքում արձանագրված իրացվելիության բարձր մակարդակով: Ըստ դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի, նախատեսվում էր տարեվերջին առավելագույնը 3% գնաճի ապահովում, որին համապատասխանում էր 7.7% միջին գնաճ: Դրամավարկային քաղաքականությունն ուղղվելու էր միջին գնաճի հնարավորինս նվազեցմանը, նույնիսկ եթե ժամանակահատվածի վերջի դրությամբ գրանցվեր նպատակային գնաճից ցածր ցուցանիշ: Միաժամանակ, ԿԲ-ն փողի առաջարկն ապահովելու էր տնտեսական աճի ներուժի դրսևորումը չզսպելու նկատառումով, որն առաջին կիսամյակի համար կանխատեսվել էր 8.0%: Արդյունքում, ԿԲ-ն պետք է հետևողականորեն կրճատեր իրացվելիությունը, որի համար նախատեսվում էր ներքաշող ամբողջ գործիքակազմի կիրառում:

Ըստ էության, առաջին կիսամյակում Կենտրոնական բանկին հաջողվել է ապահովել ծրագրային ցուցանիշները. ժամանակահատվածի վերջի դրությամբ գրանցվել է 4.5% գնաճ՝ ծրագրված 5.2%-ի փոխարեն, միջին գնաճը կազմել է 7.5%: Իրական տնտեսական աճը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ, կազմել է 9.2%: Գնաճի և տնտեսական աճի այս մակարդակները գրանցվել են փողի զանգվածի՝ 2003 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատությամբ 18.2% միջին աճի պայմաններում: Վերոնշյալ ցուցանիշների համապատասխանությունը ծրագրայինին բնորոշում է դրամավարկային քաղաքականության արդյունավետությունը:

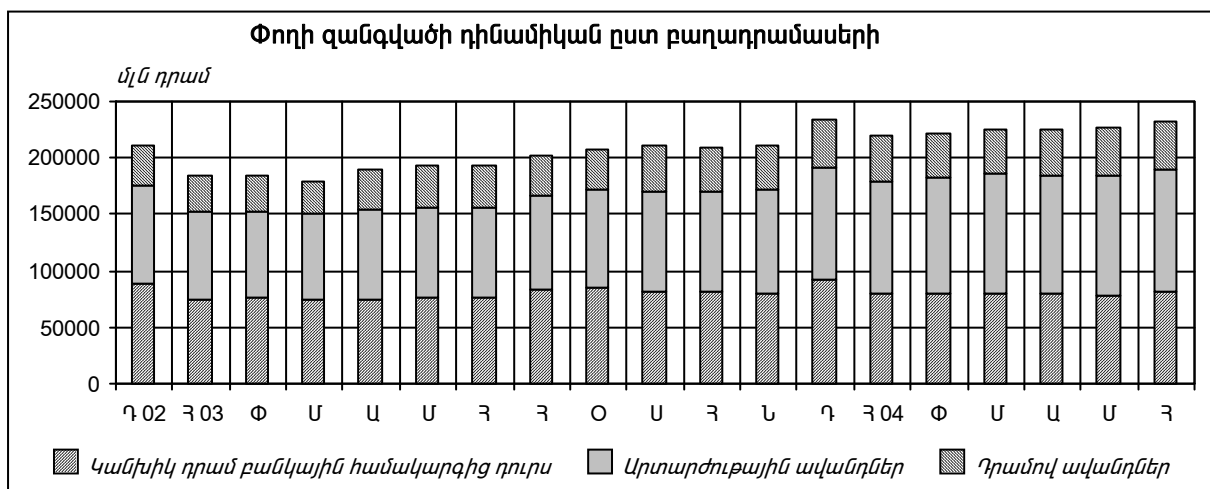
Եթե վերոնշյալ ցուցանիշները գրեթե պահպանել են ծրագրային մակարդակները, ապա նույնը չի կարելի ասել դրամային ագրեգատների վերաբերյալ, որոնց մակարդակը բավականին ցածր է ծրագրով նախատեսվածից: Այդ շեղումը պայմանավորվել է դրանց կառուցվածքային համամասնությունների փոփոխություններով, մասնավորապես կանխիկի կտրուկ նվազմամբ, որն էլ իր հերթին պայմանավորվել է բյուջետային ծախսերի մեջ կանխիկ ծախսերի տեսակարար կշռի անկմամբ, քարտային համակարգի ընդլայնմամբ, Կառավարության կողմից հարկերի հավաքագրման ծրագրի գերակատարմամբ և ծախսերի թերակատարմամբ: Արդյունքում, բանկային համակարգից դուրս շրջանառվող կանխիկն առաջին կիսամյակում, 2003 թվականի դեկտեմբերի համեմատ, նվազել է 10.6%-ով (նախատեսված 3.7%-ի փոխարեն), դրամային զանգվածը՝ 7.6%-ով (գրեթե անփոփոխ մնալու փոխարեն)՝ կազմելով 123.2 մլրդ դրամ, իսկ փողի բազան՝ 10.4%-ով (նախատեսված 8.2%-ի փոխարեն)՝ կազմելով 106.3 մլրդ դրամ: Դրամային ավանդները ծրագրված 8.1% աճի փոխարեն նվազել են 0.8%-ով, իսկ արտարժույթային ավանդները ծրագրված 4.0% աճի փոխարեն ավելացել են 8.9%-ով՝ պայմանավորված մասնավոր հատվածի բավականին բարձր ֆինանսական ներհոսքով: Արտարժույթային ավանդների աճի շնորհիվ, ի տարբերություն դրամային ագրեգատների, փողի զանգվածը քիչ է շեղվել ծրագրային մակարդակից՝ կիսամյակի վերջին կազմելով 232 մլրդ դրամ:

Ագրեգատների նման վարքագիծն անդրադարձել է նաև փողի շրջապտույտի արագության վրա: Փողի և դրամային զանգվածների շրջապտույտի արագությունը ծրագրվածի համեմատ բարձր է համապատասխանաբար 3.2%-ով և 8.4%-ով: Փողի զանգվածի շրջապտույտի արագությունը նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշից ցածր է 2.7%-ով, մինչդեռ դրամային զանգվածի շրջապտույտի արագությունը գերազանցել է նախորդ տարվա ցուցանիշը 6.3%-ով:

Ինչ վերաբերում է Կենտրոնական բանկի կողմից փողի առաջարկի կառավարման գործընթացին, հարկ է նշել, որ առաջին կիսամյակում բյուջեի խնայո-

դական վարքագիծը ինչ-որ չափով փոխարինել է ԿԲ կողմից իրացվելիության ներքաշման նախաձեռնությանը, և քանի որ առևտրային բանկերն ակտիվորեն ավանդ էին ներդնում ԿԲ-ում, վերջինս ձեռնպահ մնաց դեռևս տարեսկզբին նախատեսված ծավալով արտարժույթի վաճառքի գործառնություններն ամբողջովին իրականացնելուց:

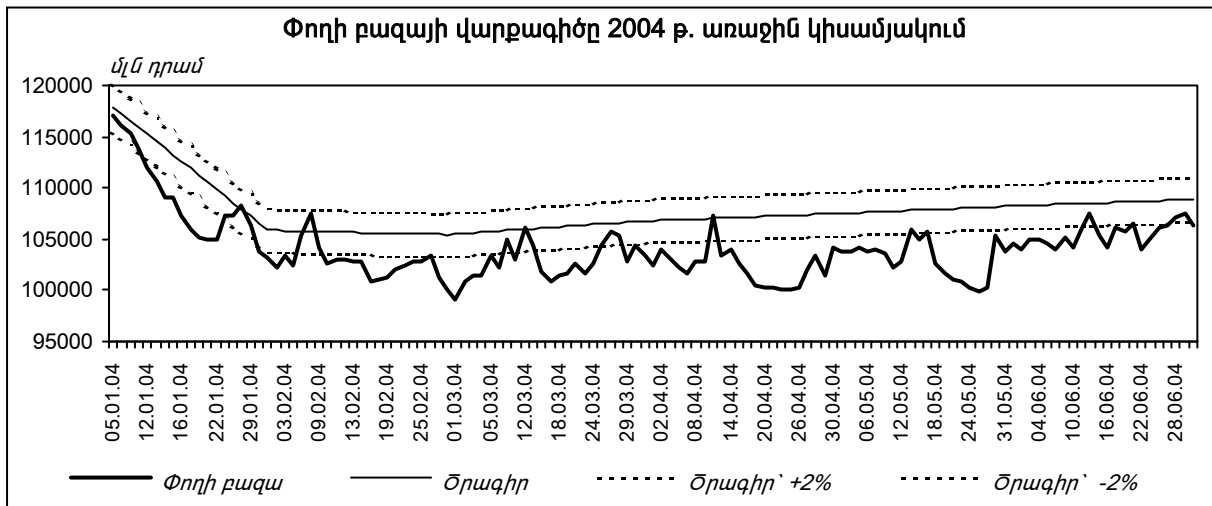
Բանկային համակարգի ՁԱԱ-ն նվազել են 7.5%-ով և կազմել 179.9 մլրդ դրամ՝ հիմնականում ԿԲ ՁԱԱ-ի 9.2%-ով նվազման հաշվին: Եթե վերջին տարիներին բանկային համակարգի ՁԱԱ-ն բարձր տեմպերով ավելանում էին, 2004 թվականի առաջին կիսամյակում, թեև ցածր տեմպերով (0.9%-ով), դրանք այնուամենայնիվ նվազել են: Բանկային համակարգի ՁՆԱ-ն ավելացել են 33.9%-ով և կազմել 52.8 մլրդ դրամ՝ հիմնականում մասնավոր հատվածի վարկավորման 18%-ով աճի հաշվին: Ընդ որում, տնտեսության վարկավորումն արտարժույթով, 2003 թվականի վերջի համեմատությամբ, ավելացել է 17.5%-ով՝ հունիսի վերջին կազմելով 82.6 մլրդ դրամ, իսկ դրամով վարկավորման ծավալը հունիսի վերջի դրությամբ կազմել է 38.4 մլրդ դրամ, որը 16.8%-ով ավելի է 2003 թվականի վերջի ցուցանիշից:

Տնտեսությունում վարկավորման աճը բնականաբար ներգործել է փողի առաջարկի վրա, նպաստել արտարժույթային ավանդների աճին (հատկապես ֆինանսական ներհոսքի պայմաններում, որն էլ պայմանավորել է դրամի արժեքավորումը)՝ իր ազդեցությունը թողնելով բազմարկչի վարքագծի վրա: Փողի բազմարկիչը 2004 թվականի առաջին կիսամյակում կազմել է 2.19, դրամային բազմարկիչը՝ 1.17՝ նախատեսված համապատասխանաբար 2.11-ի ու 1.19-ի և նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի 1.93-ի և 1.13-ի փոխարեն:

Ինչպես նշվեց, 2004 թվականի համար Կենտրոնական բանկը ծրագրել էր նախորդ տարվա համեմատությամբ փողի ազդեցատների ավելի ցածր աճի տեմպեր, որը հիմնավորվում էր միջին գնաճի նվազեցման, իրացվելիության կրճատման անհրաժեշտությամբ, այլապես 2003 թվականի վերջին իրացվելիության կտրուկ և մեծածավալ աճը լուրջ խոչընդոտ կարող էր դառնալ գնաճի ցածր և կայուն մակարդակի ապահովման գործընթացում: Բացի այդ, Կենտրոնական բանկի նման քաղաքականությունը պայմանավորված էր երկրորդ կիսամյակում ակնկալվող ֆինանսական ներհոսքի արդյունքում սպասվող իրացվելիության աճի նախապես ինչ-որ չափով չեզոքացմամբ:

Ստեղծված իրավիճակում Կենտրոնական բանկի կողմից փողի առաջարկի կառավարումը բնութագրվել է բավականին տատանողական վարքագծով և հիմնականում ցածր՝ տատանումների թույլատրելի միջակայքի ստորին սահմանից: Արդյունքում, 2003 թվականի վերջի 118 մլրդ 586 մլն դրամի փոխարեն 2004 թվականի հունիսի վերջին կազմել է 106 մլրդ 252 մլն դրամ՝ նվազելով 10.4%-ով: Ընդ որում, փողի բազայի բաղադրատարրերի շարժը բաշխվել է հետևյալ կերպ. 33 կենտրոնական բանկի ՁԱԱ-ն նվազել են 9.2%-ով՝ կազմելով 139 մլրդ 660 մլն դրամ, իսկ ՁՆԱ-ն ավելացել են 5.1%-ով՝ կազմելով 33 մլրդ 408 մլն դրամ:

ԿԲ ՋԱԱ-ի շարժը կիսամյակում իր վրա կրել է ինչպես ներքաշող արտարժույթային սվոփ գործիքի կիրառման, արտարժույթի վաճառքի, այնպես էլ արտաքին պարտքի սպասարկման ազդեցությունը: Մարվել են արտարժույթային սվոփ գործարքները: ՋԱԱ նվազումը (զուտ) արդյունք է 3.8 մլրդ դրամին համարժեք արտարժույթի վաճառքի և 9.9 մլրդ դրամին համարժեք արտաքին պարտքի սպասարկման: ՋԱԱ նվազումն ավելի քան 1.3 մլրդ դրամի չափով (թեև նախատեսվում էր ավելի մեծ ծավալով՝ Եվրոմիության դրամաշնորհի հաշվին, որը ստացվեց հուլիսին) չեզոքացվել է բյուջեի արտարժույթային մուտքերի հաշվին:

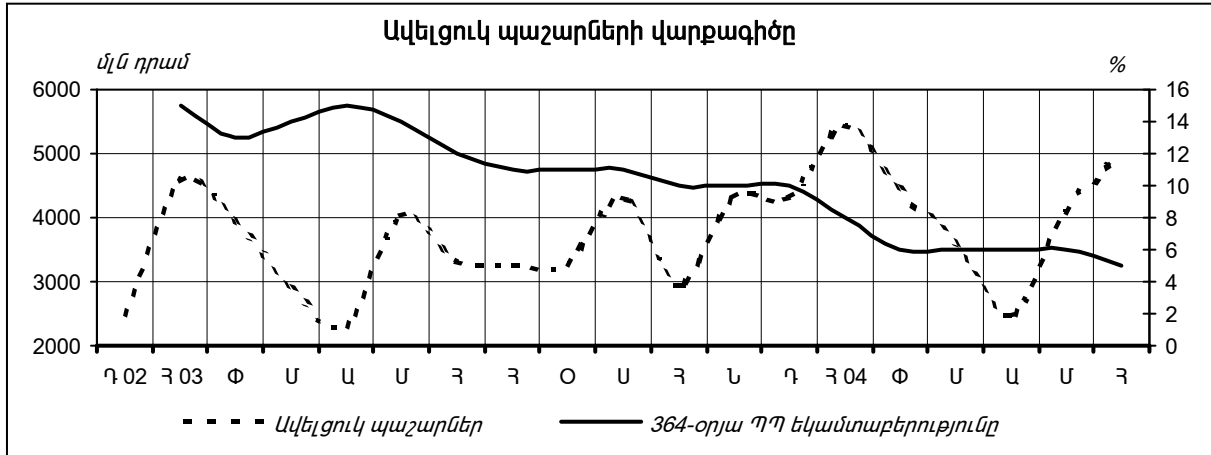
ՋՆԱ-ն կիսամյակի ընթացքում ավելացել են 1 մլրդ 808 մլն դրամով, ընդ որում, Կառավարության պարտավորությունները նվազել են 782 մլն դրամով, բանկերի պարտավորություններն ավելացել 496 մլն դրամով, իսկ մնացածը բաժին է ընկել այլ ակտիվներին: Կենտրոնական բանկի ՋՆԱ-ն բավականին տատանողական վարքագիծ են դրսևորել՝ պայմանավորված Գանձապետարանի միասնական հաշվի միջոցների ծախսման անհավասարաչափ բաշխմամբ, որն էլ պայմանավորել է Կենտրոնական բանկի կողմից կիրառվող գործիքակազմը: Եթե տարեսկզբին բյուջեի խնայողական վարքագիծը փոխարինել է ԿԲ ներքաշող գործիքների կիրառմանը, ապա երկրորդ եռամսյակում՝ բյուջեի ծախսերի ավելացման պարագայում ԿԲ-ն ձեռնպահ մնաց իրացվելիություն ներարկելուց: Կիսամյակի ընթացքում ԿԲ-ի իրացվելիություն ներարկող միակ գործառնությունը արժեթղթերի պորտֆելի համալրումն էր 1 մլրդ 55 մլն դրամ ծավալով:

Ավելցուկային պաշարների բարձր մակարդակի (միջինը 4.2 մլրդ դրամ) առկայության պայմաններում կիսամյակի ընթացքում բանկերն օգտվել են մշտական հնարավորության ավանդային գործիքից, որոնց համախառն ծավալը կազմել է 46.8 մլրդ դրամ, զուտը՝ -100 մլն դրամ: Հակադարձ ռեպո գործարքների համախառն ծավալը կազմել է 5.3 մլրդ դրամ, զուտը՝ 2.3 մլրդ դրամ, ներքաշող արտարժույթային սվոփ գործիքի համախառն ծավալը կազմել է 4.9 մլրդ դրամ, զուտը՝ 0: Չնայած Կենտրոնական բանկի վարած քաղաքականության կրճատողական ուղղվածությանը, կիսամյակի ընթացքում «Վերականգնման վարկերի բանկի» (KfW) կողմից իրականացվող վարկավորման ծրագրի շրջանակներում բանկերին տրամադրվել է 2.4 մլրդ դրամի վարկ: Գործիքակազմի կիրառման նման ուղղվածությունը նվազեցրել է բանկերի պարտավորությունները ԿԲ նկատմամբ (զուտ) 3.8 մլրդ դրամով:

Կենտրոնական բանկից դուրս շրջանառվող կանխիկը նվազել է 10.1%-ով և կիսամյակի վերջի դրությամբ կազմել 87 մլրդ դրամ, ԿԲ-ում թղթակցային հաշիվների մնացորդը նվազել է 11%-ով և կազմել 18.7 մլրդ դրամ:

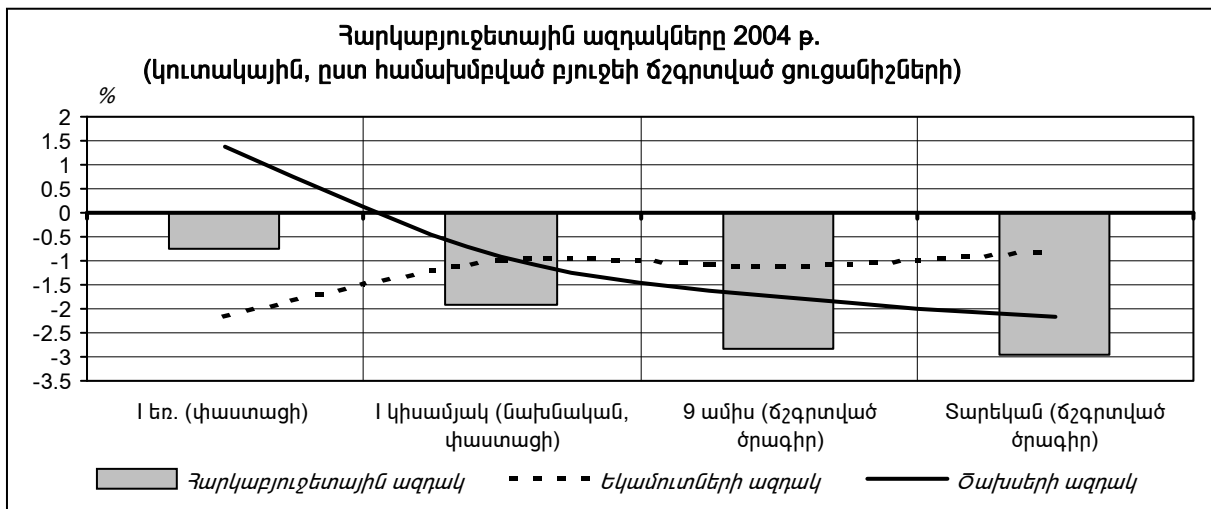
Իրացվելիության բարձր մակարդակը պայմանավորել է տոկոսադրույքների նվազման միտումը. ՊՊ առաջնային շուկայում տեղաբաշխված 364-օրյա պարտատոմսերի եկամտաբերությունը տարեսկզբի 7.5%-ից կիսամյակի ընթացքում նվազել է մինչև 5.3%: Նվազում է արձանագրվել նաև առևտրային բանկերի կողմից ներգրավված և տրամադրված միջոցների տոկոսադրույքներում: Հաշվի

առնելով ֆինանսական շուկայի միտումները՝ Կենտրոնական բանկը նվազեցրել է դրամավարկային գործիքների տոկոսադրույքները՝ ռեպո հանաձայնագրերինը՝ տարեսկզբի 7%-ից 6%, ավանդներինը՝ 3.5%-ից 1%: Ֆինանսական շուկայում տոկոսադրույքների նվազման միտումն արտացոլվել է նաև բանկային տոկոսի հաշվարկային դրույքում, որը կիսամյակի վերջին սահմանվել է 16% (տարեսկզբին՝ 18%):

Հարկաբյուջետային քաղաքականություն⁶

2004 թվականի առաջին կիսամյակում իրականացված հարկաբյուջետային քաղաքականությունն ընդհանուր առմամբ կարելի է բնութագրել որպես համախառն պահանջարկի վրա զսպողական ազդեցության դրսևորում: Դրա մասին է վկայում նաև կիսամյակի ընթացքում հարկաբյուջետային ազդակաների հաշվարկված ցուցանիշը, որը ծրագրված 0.9% զսպողականի փոխարեն կազմել է 2.6%՝ հիմնականում պայմանավորված ծախսերի կիսամյակային ծրագրված ցուցանիշի թերի ապահովմամբ:

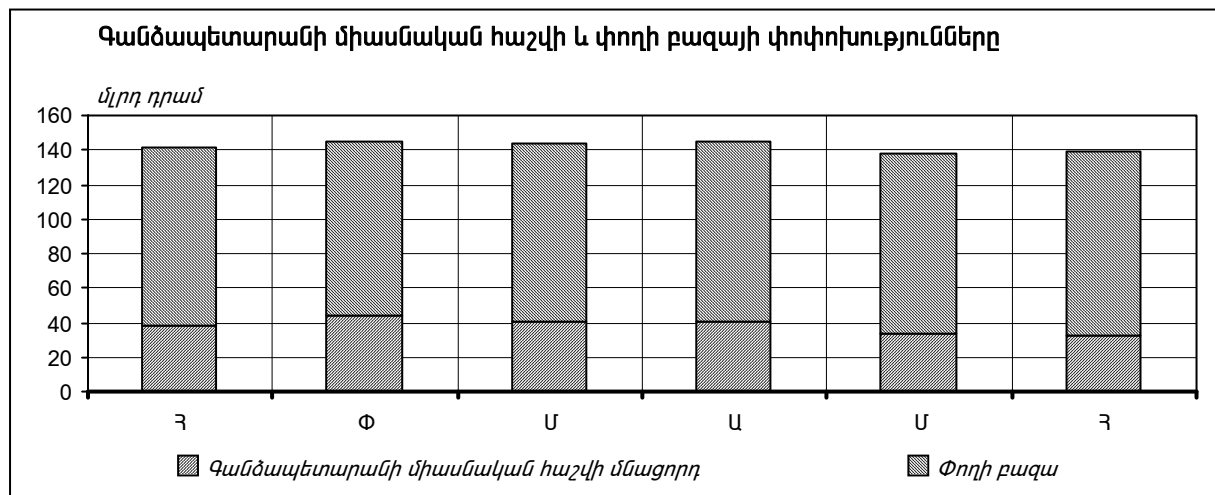

Կիսամյակի ընթացքում արձանագրվել է բյուջեի ընդհանուր եկամուտներ և դրամաշնորհներ հոդվածի ցուցանիշների ծրագրված մակարդակի ապահովում: Բյուջեի եկամուտների ու դրամաշնորհների աճը կիսամյակի ընթացքում կազմել

⁶ Վերլուծությունը կատարված է ՀՀ ԿԲ կողմից մշակված՝ ֆինանսական ծրագրավորման հարկաբյուջետային հատվածի ցուցանիշների հիման վրա, որը տարբերվում է 2004 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի մասին ՀՀ օրենքի եռամսյակային համամասնությունների ցուցանիշներից: Դա պայմանավորված է նրանով, որ ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից 2004 թվականի հունվարին ֆինանսական ծրագրավորման մշակման ժամանակ պետական բյուջեի եռամսյակային համամասնությունները իրապարակված չէին (իրապարակվել են մարտին):

է շուրջ 20%, իսկ ՀՆԱ-ում՝ 1 տոկոսային կետ. այդ պայմաններում եկամուտների ազդակը կազմել է 1.0% զսպողական: Հարկային եկամուտները, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ, ավելացել են 18.7%-ով, իսկ ՀՆԱ-ում դրանց կշիռը՝ 0.8%-ով: Հարկային եկամուտների հավաքագրման արձանագրված ցուցանիշը հիմնականում պայմանավորված էր նախորդ տարվա և այս տարվա առաջին կիսամյակում տնտեսական աճի և ներմուծման ծավալների բարձր մակարդակով: Կիսամյակի գրեթե բոլոր ամիսներին հարկերի հավաքագրումն ընթացել է ծրագրված մակարդակի գերազանցումով, և կիսամյակի արդյունքում, ըստ ՀՀ պետական բյուջեի 2004 թվականի եռամսյակային համամասնությունների, հարկային եկամուտների ծրագրային ցուցանիշից գերազանցումը կազմել է շուրջ 3.0 մլրդ դրամ: Կիսամյակի հարկային եկամուտների կառուցվածքում փոխվել է անուղղակի և ուղղակի հարկերի կշիռը: Անուղղակի հարկերը կազմել են հարկային եկամուտների 53.9%-ը (նախորդ տարվա 58.6%-ի փոխարեն), իսկ ուղղակի հարկերը՝ 17%-ը (նախորդ տարվա 14.2%-ի փոխարեն): Ուղղակի հարկերի աճը կիսամյակի ընթացքում ապահովվել է հիմնականում շահութահարկի հաշվին (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ արձանագրվել է 70% աճ): Եկամտահարկի աճը կազմել է 13.5%: Վերջին երեք տարիներին շահութահարկի աճի նման բարձր ցուցանիշ չի գրանցվել: Հարկային եկամուտներում նվազել է ներմուծումից ստացված հարկերի կշիռը՝ նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի 45%-ի փոխարեն կազմելով 42%:

Անդրադառնալով բյուջեի եկամտային քաղաքականության երկրորդ կիսամյակում ակնկալվող արդյունքներին՝ կարելի է եզրակացնել, որ հարկերի հավաքագրման առաջին կիսամյակում դրսևորված միտումների շարունակման դեպքում տարվա արդյունքում կարձանագրվի ծրագրային մակարդակի գերազանցում, իսկ դրամաշնորհների և ոչ հարկային եկամուտների գծով առաջին կիսամյակում արձանագրված գերազանցումը կանդրադառնա նաև տարվա ընդհանուր ցուցանիշների վրա:

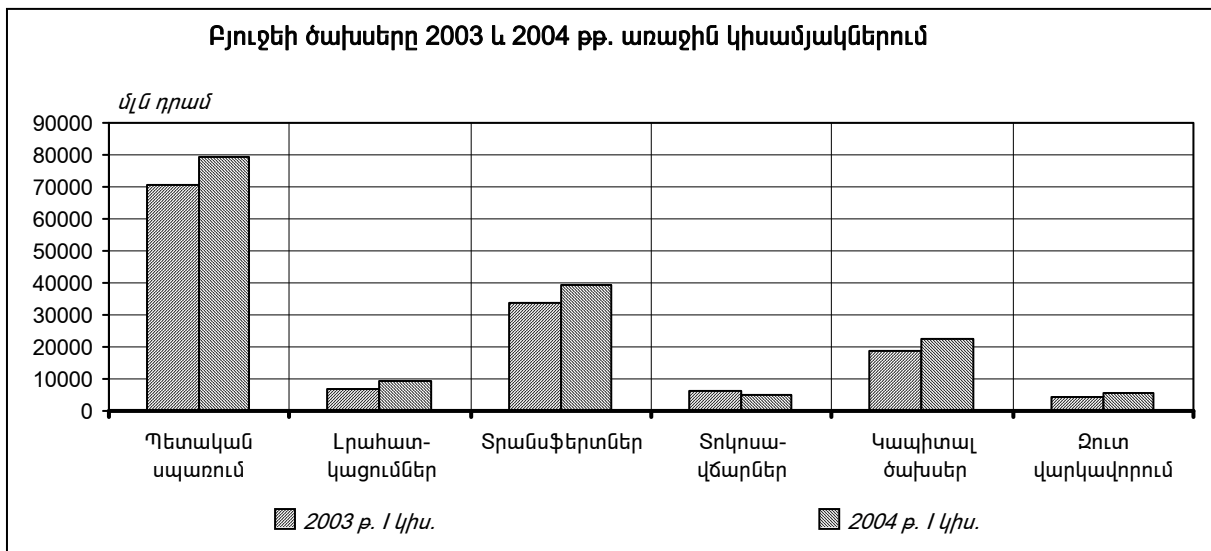
Հարկերի հավաքագրման գործընթացն ուղեկցվել է հարկային եկամուտների անհամաչափ բաշխվածության՝ նախորդ տարիներին դրսևորված սեզոնայնության զգալի հարթեցմամբ: Վերջինս, չնայած Գանձապետարանի միասնական հաշվում միջոցների զգալի կուտակումների, դրսևորվել է նաև բյուջեի ծախսերի ոլորտում, ինչը խնդրահարույց էր նաև նախորդ տարիներին: Բայց, այդուհանդերձ, ՀՀ պետական բյուջեի եռամսյակային համամասնություններով սահմանված բյուջեի ժամանակավորապես ազատ միջոցներից առաջին կիսամյակում 11 մլրդ դրամի ծախսումը և բյուջեի ամսական ծրագրերի միջև այդ հոդվածի ցուցանիշներից շեղումը զգալի անորոշություն են առաջացրել դրամավարկային քաղաքականության իրականացման գործընթացում: Ընդ որում, Գանձապետարանի միասնական հաշվի միջին մնացորդը կազմել է շուրջ 37 մլրդ դրամ,

որը երեք անգամ գերազանցել է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի միասնական հաշվի միջին մակարդակը:

«Դրամարկային գործառնությունների մասին» ՀՀ օրենքով⁷ սահմանված 2004 թվականի հունվարի 1-ից կանխիկի սահմանափակման, ինչպես նաև բյուջետային աշխատողների աշխատավարձի անկանխիկ վճարման պայմաններում առաջին կիսամյակում բյուջեի կանխիկ ծախսերի տեսակարար կշռի նվազումը նպաստել է կանխիկի մակարդակի կրճատմանը:

Այսպիսով, առաջին կիսամյակում բյուջեի կատարման գործընթացի ազդեցությունը դրամավարկային ցուցանիշների, մասնավորապես՝ առևտրային բանկերի թղթակցային հաշիվների և դրամական բազայի վրա, ավելի քիչ տատանողական էր, քան նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում: Ինչ վերաբերում է հարկաբյուջետային քաղաքականության հաջորդ կիսամյակում սպասվող վարքագծին, ապա ծրագրված ցուցանիշների ապահովման դեպքում և վերոնշյալ ցուցանիշների համեմատաբար հարթ դրսևորման պայմաններում բյուջեի կատարման ազդեցությունը համախառն պահանջարկի վրա կունենա ընդլայնողական ազդեցություն: Չնայած նման սպասումներին, հարկաբյուջետային հատվածը, ինչպես շատ երկրներում, Հայաստանում նույնպես անորոշ է, ուստի այստեղ առկա են ռիսկեր (կանդիդատները առանձին հատվածում), որոնց պարագայում դրամավարկային քաղաքականությունը, ինչպես և գնաճը, կարող են շեղվել ծրագրված մակարդակներից:

Ինչպես երևում է հարկաբյուջետային ազդակների հաշվարկներից, առաջին կիսամյակում համախառն պահանջարկի վրա ծախսերն ունեցել են զսպողական ազդեցություն: Դա հիմնականում պայմանավորված էր ծախսերի կիսամյակային ծրագրի համեմատությամբ 12 մլրդ դրամով պակաս իրականացմամբ, որի մոտ կեսը, ըստ ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարության գնահատումների, կապված էր ծախսային որոշ հոդվածների գծով առաջացած խնայողությունների հետ:

Ծրագրի համեմատությամբ ծախսերի թերի կատարում է արձանագրվել կապիտալ ծախսերի, տրանսֆերտների, տոկոսավճարների գծով: Պետական սպառումը կիսամյակի ընթացքում իրականացվել է կիսամյակի համար ծրագրված սահմանաչափով և նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ ապահովել 12.3% աճ:

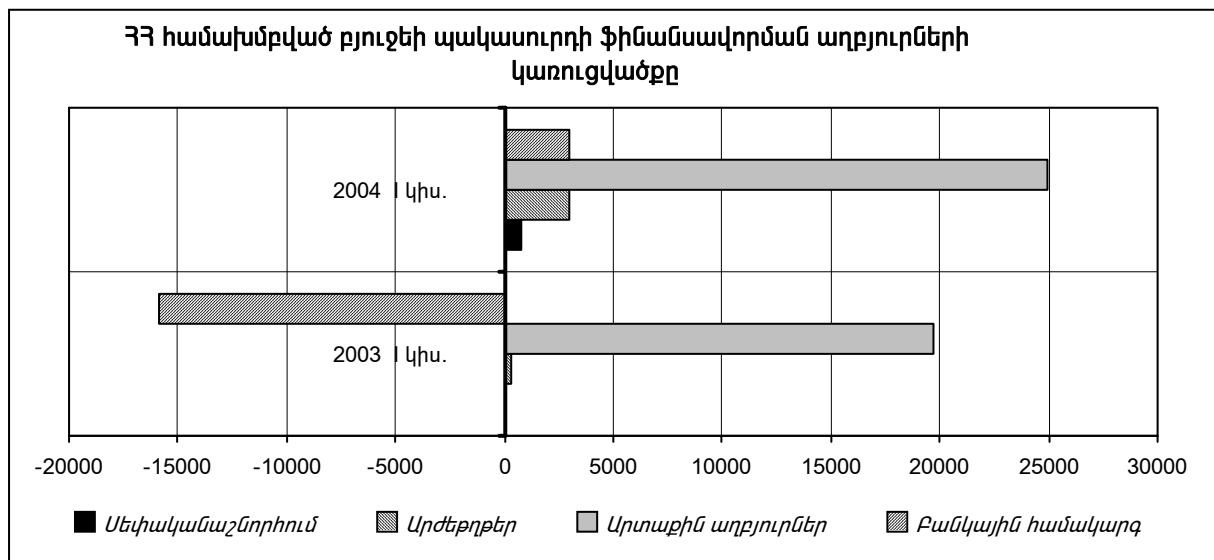
Այսպիսով, կիսամյակի արդյունքում արձանագրվել է ծախսերի ընդամենը 4.3% աճ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ (ներառյալ Լինսի հիմնադրամի դրամաշնորհների հաշվին իրականացրածը): Ընդ

⁷ Օրենքն ուժի մեջ է 2003 թվականից:

որում, ծախսերի մեծ մասը տեմպը հիմնականում պայմանավորված է նախորդ տարվա համեմատությամբ կապիտալ ծախսերի 30% նվազմամբ, ինչը բացատրվում է այս տարի Լինսի հիմնադրամի դրամաշնորհների բացակայությամբ: Պետական ծախսերի մեջ զգալի աճ է արձանագրվել «Աշխատավարձ», «Լրահատկացումներ» հոդվածների ցուցանիշներում:

Ամփոփենք. համախմբված բյուջեի ծախսերը կիսամյակի արդյունքում կազմել են ՀՆԱ-ի 27.0%-ը՝ նախորդ տարվա 29.8%-ի փոխարեն: Բյուջեի պակասուրդը կազմել է ՀՆԱ-ի 1.8%-ը, որի 1.3%-ը բաժին է ընկել արտաքին աղբյուրների: Պակասուրդի ֆինանսավորման արտաքին աղբյուրների վերոնշյալ մակարդակը ձևավորվել է ԾԻԳ-երի միջոցների նախատեսված ծավալների թերի ստացմամբ և Եվրոմիության պարտքի դիմաց մարումների իրականացմամբ, որը, ի դեպ, չէր նախատեսվել «2004 թվականի Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքում և, բնականաբար, նաև ՀՀ կենտրոնական բանկի ֆինանսական ծրագրում:

Պակասուրդի՝ ներքին աղբյուրների հաշվին նախատեսված 3.7 մլրդ դրամ ֆինանսավորման փոխարեն կիսամյակի ընթացքում 0.4 մլրդ դրամ հավելուրդ է ձևավորվել՝ պայմանավորված ՀՀ կենտրոնական բանկում բյուջեի միջոցների խնայմամբ: Պետական արժեթղթերից ստացվող զուտ եկամուտը կազմել է 3.0 մլրդ դրամ՝ ծրագրված 1.7 մլրդ դրամի փոխարեն:

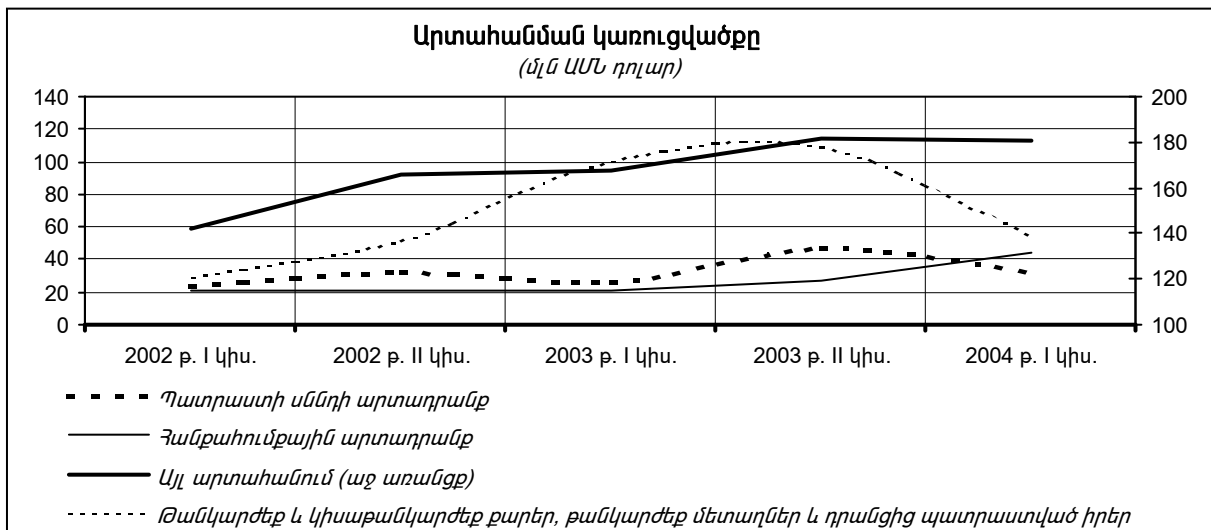
Ինչ վերաբերում է երկրորդ կիսամյակում ամբողջական պահանջարկի վրա հարկաբյուջետային հատվածի ազդեցությանը, ապա, եթե հաշվի առնենք «2004 թվականի Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքով հաստատված լրացուցիչ 12 մլրդ դրամի ծախսումները, դա կունենա ընդլայնողական վարքագիծ: Սակայն, ըստ մեր գնահատումների, բյուջեի կատարումը երկրորդ կիսամյակում կընթանա խնայողությունների ձևավորմամբ, և հարկաբյուջետային հատվածի ազդեցությունն ամբողջական պահանջարկի վրա կլինի չեզոք: Դրա հիմքում ընկած է պետական ծախսային որոշ հոդվածների գծով երկրորդ կիսամյակում ակնկալվող տնտեսումների վերաբերյալ ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարության տրամադրած տեղեկատվությունը, ըստ որի՝ դրանք ամբողջությամբ կփոխհատուցվեն բյուջեի եկամուտների, այդ թվում՝ հարկային, ոչ հարկային եկամուտների և դրամաշնորհների տարեկան ծրագրված ցուցանիշների գերազանցմամբ: Ինչ վերաբերում է ծախսային որոշ հոդվածների գծով վերը նշված տնտեսումներին, ապա դա առկա էր նաև առաջին կիսամյակում, և առաջացել է բյուջետային ծախսերի իրականացման ծրագրերի նախահաշիվներով նախատեսված և փաստացի ձևավորված գների միջև շեղումների առաջացման հետևանքով:

Արտաքին հատված⁸

2004 թ. առաջին կիսամյակում արտաքին հատվածի զարգացումները որոշակիորեն շեղվել են դրամավարկային քաղաքականության ծրագրից: Ընդ որում, շեղումների որոշ պատճառներ, որպես արտաքին հատվածին առնչվող դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի իրագործման ռիսկեր, նշվել էին ծրագրում: 2003 թ. բարձր տնտեսական աճի հետևանքով առաջացած պահանջարկի իներցիան ավելի երկարաձգվել և հանգեցրել է (առանց «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» հոդվածի) ներմուծման ծրագրվածից բարձր աճի:⁹ Մյուս ռիսկը կապված էր նավթի միջազգային գների տատանումների հետ, որը նույնպես հատկանշվել էր դրամավարկային ծրագրով (վերջինիս զարգացումները ներկայացվել են «Ներմուծման գներ» բաժնում):

Ընդհանուր առմամբ գնաճի վրա արտաքին հատվածի ազդեցությունը 2004 թ. առաջին կիսամյակում երկակի է: Թեև տնտեսությունում ներքին եկամուտների աճով պայմանավորված համախառն պահանջարկի աճը հանգեցրել է (առանց «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» հոդվածի) ներմուծման ծրագրվածից բարձր աճի և տնտեսությունում ապրանքների լրացուցիչ առաջարկի ապահովման, սակայն զգալի աճ է նկատվել նաև (առանց «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» հոդվածի) արտահանման ծավալներում և մասնավոր տրանսֆերտներում: Արդյունքում, հաշվետու ժամանակահատվածում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը կրճատվել է, որը հանգեցրել է տնտեսությունում տնօրինվող եկամտի ու ամբողջական պահանջարկի աճի տեմպերի արագացմանը՝ գնաճի վրա ունենալով ընդլայնողական ազդեցություն:

Մյուս կողմից՝ անվանական փոխարժեքն ունեցել է զգալի արժեքավորման միտում, ինչը փոխհատուցել է ընթացիկ հաշվի ընդլայնողական ազդեցությունը և գնաճի վրա ունեցել զսպող ազդեցություն:

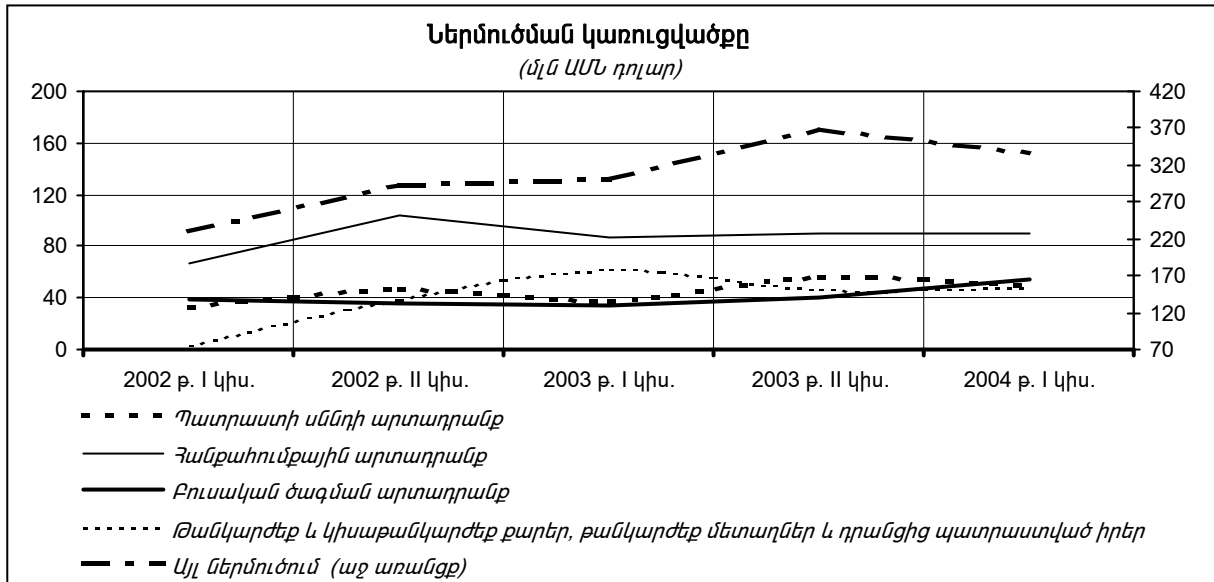

2004 թ. առաջին կիսամյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ, առևտրային հաշվեկշիռը կրճատվել է 5 մլն ԱՄՆ դոլարով (2.4%-ով)՝ կազմելով 208 մլն ԱՄՆ դոլար: Ընդ որում, արտահանման և ներմուծման աճը բավականին զիջել է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում գրանցված բարձր ցուցանիշներին և կազմել համապատասխանաբար 8% և 4%: Նման ցուցանիշների ձևավորման վրա էական ազդեցություն է ունեցել «Թան-

⁸ Կիսամյակային ցուցանիշները ՀՀ կենտրոնական բանկի գնահատումներն են:

⁹ Գնաճի վրա արտաքին հատվածի ազդեցությունն ուսումնասիրելիս նպատակահարմար է ներմուծումն ու արտահանումը դիտարկել առանց «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» հոդվածի:

կարծեք և կիսաթանկարծեք քարեր, թանկարծեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» հոդվածը՝ գրանցելով ներմուծման և արտահանման ծավալների զգալի անկում (համապատասխանաբար 15.0% և 18.0%)՝ ի տարբերություն նախորդ տարիների աննախադեպ աճի: Եթե բացառենք վերոնշյալ ապրանքախմբի ծավալների աճը, ապա ներմուծման և արտահանման գծով գրանցվել է համապատասխանաբար 38% և 13% աճ: Արդյունքում, առևտրային հաշվեկշիռն առանց վերոնշյալ ապրանքախմբի կրճատվել է 11.6 մլն դոլարով և կազմել 219.3 մլն ԱՄՆ դոլար: Արտահանման կառուցվածքում ներառված գրեթե բոլոր ապրանքատեսակներում առաջին կիսամյակում աճի միտում է նկատվել:

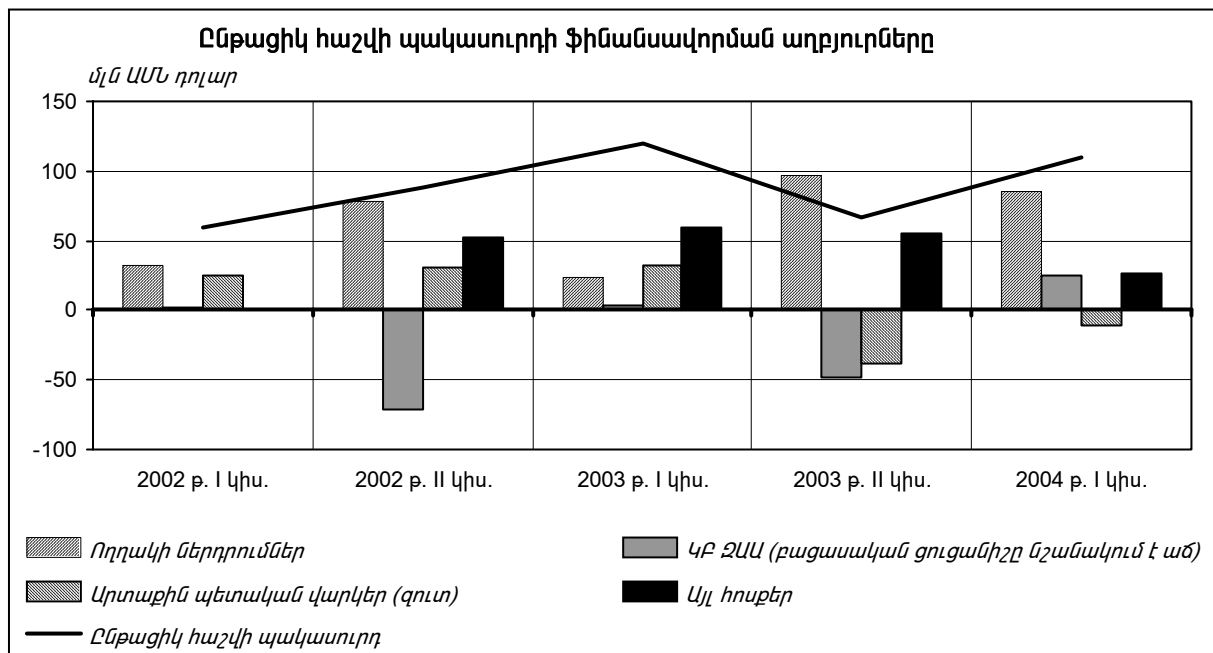
Ընթացիկ հաշվի պակասուրդը 2004 թ. առաջին կիսամյակին, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ, կրճատվել է ընդամենը 9.8 մլն ԱՄՆ դոլարով (8.1%-ով) և կազմել 110.0 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ վերջինիս կշիռը ՀՆԱ-ում կազմել է 10.3%: Ընթացիկ հաշվի բարելավմանը, բացի առևտրային հաշվեկշիռից, էական նպաստել են նաև մասնավոր տրանսֆերտները: Վերջիններս հաշվետու ժամանակահատվածում, նախորդ տարվա առաջին կեսի համեմատ, աճել են 23%-ով և կազմել 81.9 մլն ԱՄՆ դոլար: Դրական է եղել նաև պետական պաշտոնական տրանսֆերտների ազդեցությունը, որոնք առաջին կիսամյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, աճել են 2.8 մլն ԱՄՆ դոլարով: Ընթացիկ հաշվի մնացած հոդվածները բացասական ազդեցություն են ունեցել ընթացիկ հաշվի վարքագծի վրա: Մասնավորապես ծառայությունների հաշվեկշիռը վատացել է 3 մլն ԱՄՆ դոլարով, իսկ եկամուտների գույտ ներհոսքը կրճատվել 11.1 մլն ԱՄՆ դոլարով:

Առաջին կիսամյակում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը (110 մլն ԱՄՆ դոլար) հիմնականում ֆինանսավորվել է օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների և այլ կապիտալ հոսքերի հաշվին: Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները ֆինանսավորել են ընթացիկ հաշվի պակասուրդի 77.9%-ը (85.7 մլն ԱՄՆ դոլար)¹⁰, իսկ այլ կապիտալի հաշվի գծով միջոցների ներհոսքը՝ 10.5%-ը (11.5 մլն ԱՄՆ դոլար)¹¹: Ընթացիկ հաշվի պակասուրդի ֆինանսավորմանը քիչ մասնակցություն են ունեցել կապիտալ տրանսֆերտները՝ 4.5% (5.3 մլն ԱՄՆ դոլար), իսկ պետական հատվա-

¹⁰ Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ցուցանիշում զգալի մաս է կազմում «Գույք՝ պարտքի դիմաց» ծրագրով Ռուսաստանի պետական պարտքի մարումը (30 մլն ԱՄՆ դոլար կամ հոդվածի միջոցների 35%-ը): Սակայն վերջինս վճարային հաշվեկշռի կապիտալի հաշվում գրանցվում է ուղղակի ներդրումներում՝ որպես միջոցների ներհոսք, իսկ Կառավարության վարկերի մարման տողում միջոցների արտահոսք՝ կապիտալ հաշվի վրա ունենալով չոգոր ազդեցություն:

¹¹ Ցուցանիշից զտված են բանկերի կողմից 15.1 մլն ԱՄՆ դոլարի պորտֆելային ներդրումները, որոնք կապիտալի հաշվում գրանցվում են որպես պորտֆելային ներդրումների գծով միջոցների արտահոսք, և այլ կապիտալի՝ բանկերի գույտ արտաքին ակտիվներ տողում միջոցների ներհոսք՝ կապիտալ հաշվի վրա ունենալով չոգոր ազդեցություն:

ծի վարկերի զուտ տեղաբաշխումը եղել է բացասական՝ -11.6 մլն ԱՄՆ դոլար, հիմնականում՝ «Գուլք» պարտքի դիմաց» ծրագրի համաձայն Ռուսաստանի պարտքի՝ 30 մլն ԱՄՆ դոլար գումարի մարման պատճառով: Վերոնշյալ ֆինանսական հոսքերի պայմաններում ԿԲ ՋԱԱ-ն նվազել են 25 մլն ԱՄՆ դոլարով:

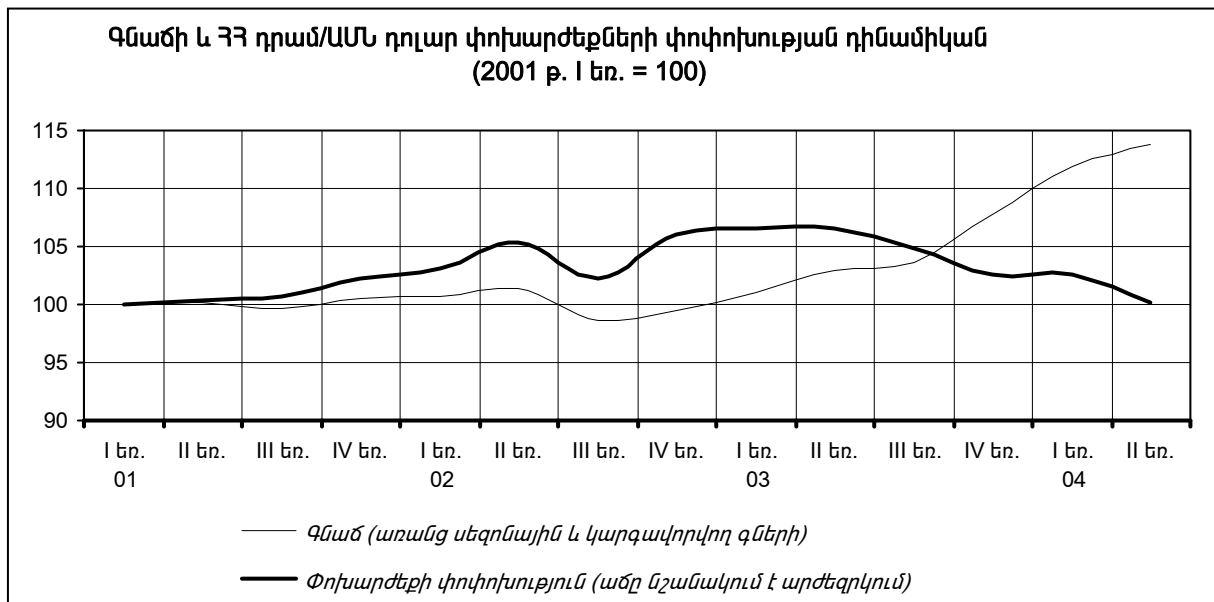

ՀՀ տնտեսությունում գնաճի վարքագծի վրա զգալի ազդեցություն են ունեցել ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար անվանական փոխարժեքի տատանումները: Վերջինս գնաճի վրա ազդում է ինչպես ներմուծվող ապրանքների գների, այնպես էլ գնաճային սպասումների ձևավորման միջոցով: Վերը նշված ֆինանսական հոսքերի պայմաններում անվանական փոխարժեքն ունեցել է արժեքավորման միտումներ՝ գնաճի վրա թողնելով զսպող ազդեցություն: Հաշվետու տարվա առաջին կիսամյակում ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար միջին անվանական հաշվարկային փոխարժեքը կազմել է 558.1 դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ արժեքավորվելով 4.9%-ով: Հաշվի առնելով արտարժույթային հոսքերի արդյունքում ձևավորված ֆինանսական միջավայրը՝ Կենտրոնական բանկը, նախորդ տարվա համեմատ, ավելի պասիվ է եղել արտարժույթային առք ու վաճառքը որպես բազայի կառավարման գործիք կիրառելիս: Հաշվետու տարվա առաջին կեսին Կենտրոնական բանկի կողմից կատարված արտարժույթի վաճառքը կազմել է ընդամենը 6.7 մլն ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա 25 մլն ԱՄՆ դոլարի փոխարեն, որն իր հերթին ուղղվել է ընթացիկ հաշվի պակասուրդի ֆինանսավորմանը:

2004 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում իրական փոխարժեքի¹² արժեքավորումը կազմել է ընդամենը 0.4%, ընդ որում, հունիս ամսվա վերջին, նախորդ տարվա հունիսի համեմատությամբ, արժեքավորվել է 5.6%-ով: Իրական փոխարժեքի կայունությունը պայմանավորված է Հայաստանում և գործընկեր երկրներում միջին գնաճի և անվանական փոխարժեքի արժեքավորման հավասար տեմպերով: Հայաստանում միջին գնաճը կազմել է 7.5%, գործընկեր երկրներում՝ 6.7%¹³: ՀՀ դրամի անվանական արդյունավետ փոխարժեքը արժեզրկվել է 0.7%-ով:

¹² Հաշվարկված է 10 առևտրային գործընկեր երկրների (առանց Բելգիայի) 1997-2001 թվականների կշիռներով՝ միջին երկրաչափականի մեթոդով (տե՛ս 2004 թվականի Դրամավարկային քաղաքականության ծրագրում):

¹³ Գործընկեր երկրների խումբը իրական փոխարժեքի հաշվարկի մեջ տարբերվում է «Ներմուծման գներ» բաժնի գործընկեր երկրների խմբից, քանի որ վերջինում սպառողական ապրանքների ներմուծման երկրները տարբեր են իրական փոխարժեքի համար հաշվարկվող ընդհանուր ներմուծման երկրներից:

Իրական հատված¹⁴

2004 թ. առաջին կիսամյակի 9.2% տնտեսական աճին¹⁵ ամբողջական պահանջարկը նպաստել է հիմնականում ներքին պահանջարկի մասով:

Ներքին պահանջարկի աճը գերազանցել է ծրագրային ցուցանիշը 1.7 տոկոսային կետով և կազմել 6.2%: Մասնավոր հատվածում ներքին պահանջարկի աճին առավելապես նպաստել է մասնավոր ներդրումների իրական աճը, որը կազմել է 15.6%՝ ծրագրված 6.7%-ի փոխարեն՝ հիմնականում պայմանավորված մասնավոր արտաքին ֆինանսական ներհոսքի և վերջին մի քանի տարիների եկամուտների աճով: Մասնավոր ներդրումները հիմնականում շինարարության ոլորտում են, մասնավորապես կիսամյակում բնակչության միջոցների հաշվին իրականացված շինարարական աշխատանքների ծավալն աճել է 2.4 անգամ:

Մասնավոր սպառումն ավելացել է 7.5%-ով՝ 2.3 տոկոսային կետով բարձր ծրագրային ցուցանիշից: Մասնավոր հատվածում ծախսումների աճի նման տեմպերը բացատրվում են ինչպես նախորդ մի քանի տարիներին արձանագրված բարձր տնտեսական աճով, այնպես էլ վերջինիս հավասարաչափ բաշխմամբ, որը հիմնականում պայմանավորված է նախորդ երկու տարիներին տնտեսական աճի մեջ եկամուտների համեմատաբար հավասարաչափ բաշխում ապահովող ճյուղի՝ շինարարության մասնակցությամբ:

Պետական հատվածը նպաստել է ներքին պահանջարկի ընդլայնմանը միայն սպառման մասով: Պետական սպառման կիսամյակային աճը կազմել է 4%՝ գրեթե համընկնելով ծրագրային ցուցանիշին: Պետության կողմից կատարված ներդրումների գծով գրանցվել է 32% նվազում՝ ծրագրված 7.8% նվազման փոխարեն՝ պայմանավորված ԾԻԳ-երի միջոցների (մոտ 6 մլրդ դրամի) թերի ստացմամբ:

Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատությամբ զուտ արտահանման աճը կազմել է 10.0%՝ ծրագրով նախատեսված 23.3%-ի փոխարեն: Ներմուծումը և արտահանումը իրական արտահայտությամբ ավելացել են համապատասխանաբար -2.6%-ով և 1.3%-ով՝ ծրագրային ցուցանիշների՝ -0.3%-ի և 13.3%-ի¹⁶ փոխարեն: Հարկ է նշել, որ ծրագրային ցուցանիշներից շեղումը հիմնականում պայմանավորվել է «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թան-

¹⁴ Համախառն պահանջարկի բաղադրատարրերի իրական աճը ՀՀ ԿԲ գնահատումներն են՝ հիմնված հունվար-մարտ փաստացի ցուցանիշների վրա:

¹⁵ Տնտեսական աճի ցուցանիշը հունիսի դրությամբ է:

¹⁶ Գների վրա ներմուծման և արտահանման ազդեցության վերլուծությունը տես «Արտաքին հատված» և «Ներմուծման գներ» բաժիններում:

կարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» ապրանքախմբի՝ հունքի ներմուծման և դրանց գծով պատրաստի արտադրանքի արտահանման ծավալների նվազմամբ¹⁷:

Հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշների աճը 2004 թ. առաջին կիսամյակում (հրական արտահայտությամբ)		
Ցուցանիշներ	2003 թ. 1-ին կիսամյակի համեմատ, փաստացի (%)	2003 թ. 1-ին կիսամյակի համեմատ, ծրագրային (%)
Իրական ՀՆԱ	8.3	8.0
Ներքին պահանջարկ	6.2	4.5
Սպառում	7.2	4.9
Պետական	4.0	3.1
Մասնավոր	7.5	5.2
Կապիտալ ներդրումներ	1.3	2.5
Պետական	-32.0	-7.8
Մասնավոր	15.6	6.7
Վրտահանում	1.3	13.3
Ներմուծում	-2.6	-0.3

¹⁷ Նվազման պատճառները տե՛ս «Տնտեսության ճյուղային զարգացումները» բաժնում:

ՀԱՄԱԽԱՌՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿՈՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

Տնտեսության ճյուղային զարգացումները¹⁸

2004 թ. առաջին կիսամյակում համախառն ներքին արդյունքն իրական արտահայտությամբ աճել է 9.2%-ով: Տնտեսության չորս հիմնական ճյուղերից տնտեսական աճին առավելագույնս նպաստել է ծառայության ճյուղը՝ 5.6 տոկոսային կետով: Արդյունաբերության և շինարարության ճյուղերը կազմել են համապատասխանաբար 1.3 և 1.0 տոկոսային կետ: Գյուղատնտեսությանը բաժին է ընկել ՀՆԱ աճի 1.3 տոկոսային կետը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում արդյունաբերության ճյուղում գրանցված զարգացումները տարբերվել են նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշից՝ մասնավորապես աճի տեմպերը դանդաղել են, իսկ գերակայող ճյուղերը՝ փոփոխվել: Առաջին վեց ամիսների արդյունքներով արդյունաբերության աճի տեմպը կազմել է ընդամենը 4.5%՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 18.6% ցուցանիշի փոխարեն:

Ջգալի փոփոխություններ են նկատվել արդյունաբերության հիմնական մասը ապահովող՝ վերամշակող արդյունաբերության կառուցվածքում: Մասնավորապես, եթե նախորդ երկու տարիներին արդյունաբերական արտադրանքի աճի զգալի մաս ապահովում էր ոսկերչական արտադրատեսակների արտադրության ճյուղը, ապա հաշվետու տարվա առաջին կիսամյակում ճյուղում գրանցվել է 10.8% աճ: Նշենք, որ ոսկերչական արտադրատեսակների արտադրության ճյուղում արձանագրված աճումը հիմնականում պայմանավորված է մի շարք փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության դադարեցմամբ:

Տարվա սկզբից անմախաղեպ բարձր տեմպերով աճ է արձանագրվում քիմիական արդյունաբերության ոլորտում. ճյուղի թողարկման կիսամյակային աճը կազմել է 270%, իսկ կշիռն ամբողջ արդյունաբերությունում 1.1%-ից վերաճել է 5.0%-ի: Քիմիական արդյունաբերության աճը հիմնականում պայմանավորված է Նաիրիտի վերագործարկմամբ՝ լաքաներկանյութերի և քիմիկատեղագործական արտադրությունների աճով:

Ի տարբերություն արդյունաբերական արտադրանքի թողարկման ծավալների, գների աճը գերազանցել է նախորդ տարվա ցուցանիշը և կազմել 22.4%՝ 3.9%-ի փոխարեն: Ինչպես նշվել է՝ արդյունաբերական արտադրանքի գների բարձրացումը հիմնականում արդյունք է գունավոր մետալուրգիայի և սննդի արդյունաբերության ճյուղերում գրանցված բարձր գնաճի¹⁹:

Ի տարբերություն նախորդ երկու տարիների՝ 2004 թ. առաջին կիսամյակում բնակչության պայմանները բարենպաստ գտնվեցին գյուղատնտեսությունում վեգետացիոն շրջանը ժամանակին վերսկսելու համար, որի արդյունքում արձանագրվեց թողարկման ծավալների 8.5% իրական աճ՝ նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշի՝ 3.1%-ի փոխարեն: Գյուղի զարգացումներն արտահայտվեցին նաև գներում: Մասնավորապես՝ առաջին կիսամյակում գյուղնրերների իրացման գներում արձանագրվել է 2.5% գնաճ՝ նախորդ տարվա 5.3%-ի փոխարեն:

Կիսամյակային արդյունքներով հանրապետությունում իրականացված կապիտալ շինարարության իրական ծավալները, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, աճել են 12.1%-ով, մինչդեռ նախորդ տարի գրանցվել էր նույն ցուցանիշի 45.4% աճ: Եթե 2003 թ. հունվար-մայիսին Լինսի հիմնադրամի միջոցների հաշվին կատարված շինարարական աշխատանքները հաշվի չառնենք, ապա հաշվետու ժամանակաշրջանի շինարարության ծավալների աճը կկազմի 50.5%՝ հիմնականում պայմանավորված բնակչության միջոցների հաշվին իրականացվող շինարարության բարձր՝ 54.3% աճով:

¹⁸ Գուցանիշները հաշվարկված են նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ (եթե առանձին նշված չէ):

¹⁹ Արձանագրված գնաճի պատճառները տես «Գների այլ ինդեքսներ» բաժնում:

Վերջին տարիներին գրանցված՝ բնակչության եկամուտների շարունակական աճը, մասամբ պայմանավորված մասնավոր տրանսֆերտների և գործունային եկամուտների ավելացմամբ, ինչպես նաև զբոսաշրջիկության աշխուժացումը 2004 թ. առաջին կիսամյակում նպաստել են բնակչությանը մատուցված ծառայությունների 18.6% իրական աճին՝ նախորդ տարվա 11%-ի փոխարեն:

2004 թ. առաջին կիսամյակում ծառայությունների ոլորտում արձանագրվել է սակագների 2.0% աճ՝ պայմանավորված հիմնականում տրանսպորտի, հանրային սննդի և կապի ոլորտներում գրանցված համապատասխանաբար 4.4%, 3.7% և 3.3% աճով:

Աշխատանքի շուկա

2004 թ. հունվար - հունիսին գործազրկության մակարդակը նվազել է 0.7 տոկոսային կետով և կազմել 9.4%: Կիսամյակային տվյալներով գրանցված 9.2% տնտեսական աճի և գործազրկության մակարդակի պայմաններում արտադրողականության աճը կազմել է 8.5%: Արտադրողականության աճը հանգեցրել է աշխատուժի նկատմամբ պահանջակի աճի, որի արդյունքում ավելացել են տնտեսության միջին անվանական և իրական աշխատավարձերի մակարդակները՝ համապատասխանաբար 32.9%-ով և 23.5%-ով: Իրական աշխատավարձի աճը գերազանցելով արտադրողականության աճի ցուցանիշը՝ խթանող ազդեցություն է ունեցել գնաճի վարքագծի վրա:

Ջուտ անուղղակի հարկեր

Համախառն առաջարկի ձևավորման վրա հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցության տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունի զուտ անուղղակի հարկերի դինամիկան. կիսամյակի ընթացքում ձևավորված փաստացի ցուցանիշը կազմել է ծրագրվածի 92.8%-ը: Ընդ որում, անուղղակի հարկերը կիսամյակի ընթացքում կազմել են ծրագրվածի 95.5%-ը, իսկ լրահատկացումները գերազանցել են ծրագրված մակարդակը: ՀՆԱ-ում զուտ անուղղակի հարկերի տեսակարար կշիռը նվազել է 1.0 տոկոսային կետով, իսկ անուղղակի հարկերինը՝ 0.7 տոկոսային կետով:

Անուղղակի հարկերի գծով երկրորդ կիսամյակի սպասումները գնահատելիս հարկ է հաշվի առնել 2004 թ. հուլիսից ակցիզային դրոշմանիշերի վերադրոշմավորման իրականացումը, որի արդյունքում կարելի է ակնկալել ակցիզահարկի գծով լրացուցիչ մուտքեր և անուղղակի հարկերի աճ:

ՍՂԱԾԻ ՍՊԱՍՈՒՄՆԵՐԸ 2004 ԹՎԱԿԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

2004 թվականի երկրորդ կիսամյակում, ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, ակնկալվում է 1.3% գների անկում, որն ըստ եռամսյակների կբաշխվի համապատասխանաբար 5.1% գնանկման և 4% գնաճի: Գնաճի տարեկան 3% ցուցանիշի ապահովմանն ուղղված դրամավարկային քաղաքականության ծրագիրը նախատեսում է փողի ու դրամային զանգվածների և փողի բազայի համապատասխանաբար 12.1%, 13.6% և 13.5% աճ:

Գնաճի կանխատեսված արժեքների հավանականությունների բաշխման գծանկարից կարելի է նկատել, որ գնաճի վրա ազդեցության ռիսկերը (աճի և նվազման ուղղությամբ) հավասարաչափ են բաշխված, որի հետևանքով կենտրոնական նպատակային սցենարից (ամենամուգ միջակայք) դեպի վերև կամ ներքև գտնվող միջակայքերի լայնությունները գրեթե հավասար են: Ստորև ներկայացված են նաև հավանականությունների խտության ֆունկցիայի միջոցով հաշվարկված գնաճի՝ տարբեր միջակայքերում ընկնելու հարաբերական հավանականությունները, համաձայն որի գնաճի՝ ծրագրային ցուցանիշից վերև կամ ներքև շեղման կոնկրետ միջակայքերում ընկնելու հավանականությունները հավասար են:

Միջակայք	մինչև 1%	1% - 2%	2% - 3%	3% - 4%	4% - 5%	5%-ից ավելի
Հավանականություն (%)	6	16	28	28	16	5

Ըստ տնտեսության առանձին հատվածների՝ 2004 թվականի գնաճի նպատակային ցուցանիշի ապահովման գործընթացում կարելի է առանձնացնել հետևյալ ռիսկերը.

- Ինչպես բնակչության դրամական եկամուտների, այնպես էլ արտաքին ֆինանսական ներհոսքի աճի հաշվին 2004 թ. առաջին կիսամյակում գրանցված մասնավոր սպառման աճի տեմպերի շարունակումը կարող է ընդլայնողական ազդեցություն ունենալ գնաճի վրա:
- Ծրագրվածի համեմատությամբ արտաքին ֆինանսավորման հաշվին կապիտալ ներդրումների 2003 թվականին արձանագրված աճի տեմպի պահպանումը նույնպես ընդլայնողական ազդեցություն կունենա գնաճի ցուցանիշի վրա:
- Գանձապետարանի միասնական հաշվի մնացորդի ոչ հավասարաչափ ծախսումը (մասնավորապես՝ 12 մլրդ դրամ չնախատեսված ծախս)

երկրորդ կիսամյակի ընթացքում, որի համար մշակվել է ֆինանսական ծրագրման տարբերակ:

- 2004 թ. դրամավարկային քաղաքականության ծրագրով նշվել էին արտաքին հատվածից բխող ծրագրի իրագործման ռիսկերը, որոնցից երկուսը՝ պահանջարկի իներցիան և նավթի գների տատանումները զգացնել տվեցին առաջին կիսամյակում: Այս առումով 2004 թվականի երկրորդ կիսամյակի համար դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի հաջող ընթացքի համար արտաքին հատվածից բխող ռիսկ կարելի է համարել նավթի գների բարձր մակարդակի պահպանումը կամ, թերևս, հետագա աճը, որի վերաբերյալ որոշ ակնկալիքներ կան համաշխարհային շուկայում: Ռիսկերի շարքը կարելի է դասել նաև արտաքին ֆինանսական հոսքերով և հատկապես մասնավոր տրանսֆերտներով պայմանավորված պահանջարկի՝ ծրագրվածից բարձր աճի պահպանումը, որն էլ իր հերթին կհանգեցնի ներմուծման ծավալների ծրագրվածից բարձր աճի:
- Ինչ վերաբերում է հացահատիկային մշակաբույսերի միջազգային գների հետ կապված ռիսկին, որը կարևորվել է ՀՀ կենտրոնական բանկի 2004 թվականի դրամավարկային քաղաքականության ծրագրում, ապա ցորենի գնի աճի հավանականությունը կենտրոնական բանկը գնահատում է բավականին ցածր՝ պայմանավորված Հայաստանում և ցորեն արտադրող երկրներում բնակլիմայական նորմալ պայմաններով և համաշխարհային շուկայի հավասարակշռվածությամբ, որը կարող է հանգեցնել նույնիսկ գների որոշակի իջեցման:

Ընդհանուր առմամբ, ըստ կենտրոնական բանկի գնահատումների, տնտեսության արտաքին և իրական հատվածից գնաճի վրա ներգործող ազդակներն աճի ուղղությամբ են, հարկաբյուջետային հատվածից՝ չեզոք, և ԿԲ-ն գնաճի նպատակային ցուցանիշն ապահովելու համար կաշխատի դրամավարկային քաղաքականության արդյունքում չեզոքացնել ակնկալվող աճը՝ հատկապես ուշադրությունը սևեռելով միջին գնաճի նվազեցմանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ԲԱՆԿ
Երևան 10,
Վ. Սարգսյան փող. 6
<http://www.CBA.am>

Չափսը՝ 60 x 84 ^{1/8}:
3.26 պայմ. տպ. մամուլ:
Տպաքանակ՝ 120: